

प्रधान सम्पादक
संघनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविर
४२५९११० (संघाराम विहार, ढल्को)

प्रकाशक र विशेष सल्लाहकार

भिक्षुणी धम्मवती
फोन: ४२५ ९४६६

सम्पादक

भिक्षुणी वीर्यवती
फोन: ४२५ ९४६६

सम्पादन सहयोगी

भिक्षुणी शुभवती

प्रमुख व्यवस्थापक

विद्यासागर रञ्जित

फोन: ४२५ ८९५५

व्यवस्थापकहरू

चिनीकाजी महर्जन

फोन: ४२५ ३१८२

ज्ञानेन्द्र महर्जन

फोन: ४२७ ५३७७

सह-व्यवस्थापक

धुवरत्न स्थापित

कार्यालय

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी

धर्मकीर्ति विहार

श्रीघः नघःटोल

पोष्ट बक्स नं. ४९९२, काठमाडौं

फोन: ४२५ ९४६६

बुद्ध सम्वत् २५५७

नेपाल सम्वत् १९३३

इस्वी सम्वत् २०१३

विक्रम सम्वत् २०७०

विशेष सदस्य रु. १०००/-
वा सो भन्दा बढी
वार्षिक रु. १००/-
यस अङ्कको रु. १०/-

धर्मकीर्ति

(बौद्ध मासिक)

THE DHARMAKIRTI

A Buddhist Monthly

22nd JULY 2013

वर्ष- ३१

अङ्क- ३

गुरु पुन्हि

श्रावण २०७०

उत्पत्ति र विनाशको ज्ञान विसैर सय वर्ष जिउनु भन्दा उत्पत्ति र विनाशको ज्ञान जानेर केवल एक दिन मात्र जिउन पाउनु नै बेश ।

उत्तम धर्म न जानेर सय वर्ष जिउनु भन्दा उत्तम धर्म जानेर एक दिन मात्र जिउन पाउनु नै बेश ।

अल्सी वीर्यहीन भई सय वर्ष जिउनु भन्दा दृढ उद्योगी भई एक दिन मात्र जिउन पाउनु नै बेश ।

बुद्धिहीन असमाहित पुरुषको सय वर्षको जीवन भन्दा ध्यानी प्रज्ञावान्को एक दिनको जीवन नै बेश ।

धर्मचक्र प्रवर्तन दिवसको महत्त्व

गुरुपूर्णिमाको दिनलाई वैशाख पूर्णिमाको दिन जस्तै महत्त्व दिने गरेको देखिन्छ। किनभने भगवान बुद्धको जीवनकालमा घटेका विभिन्न महत्त्वपूर्ण घटनाहरू मध्ये ३ घटनाहरू गुरु पूर्णिमा को दिनमा नै घटेका थिए।

ती घटनाहरू यसरी उल्लेखित छन्—

- १) सिद्धार्थ कुमार हुने बोधिसत्व महामाया देवीको गर्भमा प्रवेश गर्नु भएको दिन।
- २) सिद्धार्थ कुमारले बोधिज्ञानको खोजी गर्नको लागि राजद्वार त्याग गरी अभिनिष्क्रमण गर्नु भएको दिन।
- ३) बोधिज्ञान प्राप्त गर्नु भएपछि भगवान बुद्धले पञ्च भद्रवर्गीहरूलाई मृगदावनमा प्रथमपटक धर्मको चक्र घुमाउनु भएको थियो। यसलाई धर्मचक्र प्रवर्तन भनिएको छ। भगवान बुद्धको तर्फबाट धर्मको कुरा सुनेर भिक्षु कोण्डञ्ज यही दिन श्रोतापन्न हुन सफल हुनु भएको थियो।

भगवान बुद्धले घुमाउनु भएको यस धर्मचक्रले गुरुपूर्णिमाको दिनलाई अझ महत्त्वपूर्ण बनाएको छ। अब आऔं धर्मचक्र प्रवर्तन कसरी भयो। विषयमा केही चर्चा गरौं।

बुद्धत्व प्राप्त गर्नुभएपछि भगवान बुद्धले आफूले प्राप्त गर्नु भएको ज्ञान अरूलाई बताई उनीहरूको जीवन सफल पार्ने सोच्नु भयो। तर यस लोकमा यस अमूल्य एवं गम्भीर ज्ञानलाई बुझ्न सक्षम व्यक्ति खोज्न कठिन हुने देख्नुभयो। तैपनि उहाँले सारनाथ ऋषिपतन मृगदावनमा रहँदै आएका पञ्चभद्रवर्गीहरूलाई यस अमूल्य ज्ञान बताउन सके उनीहरूले यस ज्ञानलाई बुझी

उनीहरूसंग भएका मिथ्यादृष्टि हटाउन सक्ने र उनीहरू बोध भएपछि यस सही ज्ञानको प्रचार हुने देख्नु भयो।

त्यसैले धर्मचक्र प्रवर्तनको लागि भगवान बुद्ध ऋषिपतन को मृगदावनमा पुग्नुभयो। पञ्च भद्रवर्गीहरूले पहिला त भगवान बुद्धलाई बुद्धको रूपमा चिन्न नसकी उहाँलाई पथ भ्रष्ट सिद्धार्थको रूपमा बुझेका थिए। तर भगवान बुद्धले ती अज्ञानीहरूको मनले ठीक कुरा बुझ्न सक्नु भनी मैत्री भावना गर्नुभयो।

भगवान बुद्धले भन्नुभयो—

“भिक्षुहरूहो! मैले दुःखछ, दुःखको कारणछ, दुःखबाट मुक्त हुन सकिन्छ र दुःखबाट मुक्तहुनका लागि आर्य अष्टाङ्गिक मार्गलाई अपनाउनु पर्दछ, भन्ने ज्ञानलाई बोध गरें। त्यसैले अब मेरो ज्ञानको आँखा खोल्नो, जताततै धर्मको प्रकाश देख्न सकेको छु। यो ज्ञान बुझ्नको लागि ठीक तरिकाले बुझ्ने बानी (सम्यक दृष्टि) चाहिन्छ। मिथ्यादृष्टि (गलत तरिकाले बुझ्ने बानी) लाई त्याग्नु पर्छ र आफ्नो चित्त शुद्ध गर्नु पर्दछ।”

भगवान बुद्धले फेरि भन्नु भयो—

“भिक्षुहरूहो! तिमीहरूले दुईवटा अति मार्ग त्याग्नु पर्छ—

- १) सुविधा मुखी भई विलासी भौतिक सुख भोग्ने बानीलाई त्याग्नु पर्छ।
- २) ज्ञानको खोजीमा लागी आफ्नो शरीरलाई अनावश्यक दुःख दिने बानी त्याग्नु पर्छ।

उपर्युक्त दुई अतिमार्गलाई त्यागी मध्यम मार्ग अर्थात् बीचको मार्गलाई अपनाउनु पर्दछ।” भगवान बुद्धले भन्नुभयो—

मैले आर्य अष्टाङ्गिक मार्गलाई खूब अभ्यास गरेर र मेरो मन भित्र लुकि राखेका नराम्रा संस्कारहरू (क्लेश) लाई पखालें। चित्त शुद्ध भएपछि मात्र मैले बोधिज्ञान प्राप्त गर्न सफल भएँ।

भिक्षुहरू हो ! सुनु, जन्मनु, बुढोहुनु, विरामी हुनु, मृत्यु हुनु, मनपर्ने व्यक्तिसंग अलग्ग हुनुपर्ने, मन पर्ने व्यक्तिसंग जीवन बिताउनु पर्ने, आफूले इच्छा गरेको पूरा नहुनु र यो पञ्चस्कन्ध धारण गर्नुपर्ने सबै दुःख नै हुन्।

पञ्चभद्रवर्गीहरू ! ध्यान दिएर सुन्नु ! मैले पहिला तिमीहरूलाई यस प्रकारको ज्ञानका कुराहरू कहिल्यै बताएको थिएन। मध्यम मार्गलाई अपनाई मैले बताएका ज्ञानका यी कुराहरूलाई बुझ्ने कोशिश गर। भगवान बुद्धको तर्फबाट ज्ञानका यी महत्वपूर्ण कुराहरू सुनी भिक्षु कोण्डञ्ज बोध हुनुभयो। उसले थाहा पाए सिद्धार्थले बोधिज्ञान प्राप्त गरी बुद्ध हुन सफल हुनुभयो। यो साँचो कुरो हो। केहीदिन पछि पञ्चभद्रवर्गीहरू पाँचैजना बोध भए। त्यस पछि अन्य ५५ जना युवा वर्गहरू पनि बुद्ध समक्ष भिक्षु बने। यसरी भिक्षु संघको गठन भयो।

वर्षावास तीन महिना सम्म भिक्षुहरूलाई तालिम दिएर बढि भन्दा बढि मानिसहरूलाई असल मानिस बनाउन ज्ञान प्रचार गर्न निर्देशन दिनुहुँदै भगवान बुद्धले भन्नुभयो—

“मैले धर्मचक्र प्रवर्तन गर्नुको तात्पर्य नै सही धर्मलाई गतिशील बनाउनको लागि हो।

“मा निवत्त अभिक्कम” अर्थात्— नरोक्नु राम्रो वाटोमा अगाडि बढ्दै जानु।

धर्म चक्रप्रवर्तनको यस महत्वलाई बुझी यसलाई आफ्नो जीवनमा अभ्यास गर्दै हामीले पनि आफ्नो जीवन सफल पार्न सकौं।

धाल वं - छुयाय्, नय्हे माल

डा. गणेश माली

खना जिं थौं छम्ह बुढीम्ह मनु,
जँ धुसिलू, छचौं भचा थिकु
कँल्हाय् जक, छँचौं छगलं भुयू,
बँ पाखे स्वयाः खासा पलाः छिनाः
स्वयम्भूँ बिज्यासः पाखे वनाच्वंगु

(१)

न्यना जिं छता निता खँ - धाल वं थथे -
गुई दँ ति दत जि, स्वयम्भूई छँ जिगु,
सुं मदु जि आः याकःचा हे जक,
काय् छम्ह दुम्ह नं मन्त खुदँ ति न्ह्यो,
छय्पिं निम्ह ज्वनाः भौ पयनं वन।
थुया नकीपिं मदु सुं, थम्हं नं थुय् मफु,
महि नय्गु महि पसले न्यानां, फ्वनां
दुखी दृष्टिं स्वयाः धाल वं जितः
छुयाय् नय् हे माल, म्वाय् हे माल।

(२)

हाय् ! बुढी छ म्वाइगु गोन्हु खः ?
आमथे महि पसले महि फ्वना नयाः
तर सत्य थ्व खः नय्हे माल, म्वाय् हे माल
पित्याना वै थ्व मदु थःगु वसय्।
चाहे न ज्या यानाः, वा खुया ह्येकाः
वा याय् मत्यःगु अपराध यानाः।
पित्याइगु खः रोग तःधंगु भीगु,
संस्कार भीगु खः परम दुःख,
थथे यथार्थ स्यूपिं जनपिसं धाई
निर्वाण हे खः परम सुख।

(३)

विपश्यना के हो र किन ?

📖 सत्यनारायण गोयन्का

विपश्यनालाई बुझौं । यसलाई राम्ररी बुझेन भने सही अर्थमा विपश्यी साधक हुन सक्दैन ।

विपश्यना भनेको के हो ?

विपश्यना कुनै जादू होइन । विपश्यना कुनै सम्मोहिनी विद्या होइन जसबाट अरू कसैले सम्मोहित गरेर हामी आफ्नो शुद्धि-बुद्धि हराएर बस्नु परोस् । विपश्यना कुनै मन्त्र विद्या होइन जसबाट कोही साँप-विच्छेद अथवा भूत-प्रेतलाई भैं हामीलाई मन्त्र गरी राखुन् । विपश्यना कुनै अन्धभक्ति अथवा अन्ध भावावेश होइन जसको भाव उन्मादमा रूमल्लिएर रहने । विपश्यना कुनै भजन, कीर्तन, संगीत, नाच-गान होइन जसमा भाव विभोर भएर त्यसमा अल्झिरहने । विपश्यना कुनै ऋद्धि अथवा चमत्कार होइन जसको अलौकिकता हेरी आश्चर्य चकित भइरहने । विपश्यना शब्दहरूको कुनै इन्द्रजाल होइन जसबाट कसैको वाणीविलासमा आफ्नो बुद्धि-विलास गर्दैरहने । विपश्यना कुनै भेषभूषा होइन जुन लगाएर हामी धर्मवान् भएको गुमान गर्न सक् । विपश्यना कुनै ग्रन्थ-पाठ होइन जुन पाठ गरेर वैतरणी पार गर्ने सपना सजाउन सक् । विपश्यना कुनै ताने ब्रम्ह-देवता पनि होइन अथवा घमण्डी धर्म आचार्यको मिथ्या आश्वासन पनि होइन जस्ले डुब्न लागेकोलाई सहारा दिएर बचाउँछ ।

विपश्यना सत्यको उपासना हो । सत्य संग बाँच्ने अभ्यास हो । सत्य भनेको यथार्थ हो । यथार्थ यही क्षणको मात्र हुन्छ । वास्तविकता यसै क्षणको मात्र हुन्छ । अतः विपश्यना यसै क्षणमा जिउने अभ्यास हो । यो क्षण जहाँ भूतकालको कुनै कल्पना अथवा भविष्यको कुनै कल्पना हुन्दैन । यस क्षणमा जुन सत्य छ, जस्तो छ, ठीक त्यस्तै, त्यसको सही स्वभावलाई हेर्नु-बुझ्नु यही विपश्यना हो । विपश्यना सम्यक दर्शन हो । विपश्यना सम्यक ज्ञान हो ।

जुन जस्तो छ ठीक त्यस्तै हेरी-बुझी जुन आचरण हुन्छ, त्यही सही कल्याणकारी सम्यक आचरण हुन्छ । विपश्यना सम्यक आचरण हो ।

विपश्यना पलायन होइन, जीवनबाट टाढा भाग्ने होइन, वास्तवमा जीवन अभिमुख भएर जिउने तरिका

हो । विपश्यना खुल्ला हावामा, ठोस धरतीमा पाइला टेकेर हिँड्ने कला हो । विपश्यना बुद्धीद्वारा तर्क गर्ने विधि होइन यो शुद्ध शील धर्म जीवनमा उतार्ने विधि हो । विपश्यना आफू र अरूको मंगल गर्ने आचार संहिता हो । स्वयं आफू र अरूलाई सुख पूर्वक जिउन दिने कल्याणकारी जीवन पद्धति हो ।

विपश्यना आत्म-निर्भरता हो । वैशाखी नलिइकन आफ्नो खुट्टामा उभिने मंगल विद्या हो । स्वावलम्बन बन्न सक्ने सबैभन्दा उत्तम साधना हो । विपश्यना आत्मदर्शन, आत्म निरीक्षण, आत्म परीक्षण गर्ने विधि हो । आफू भित्रको मयल कति सफा भयो ? कति बाँकी छ ? कति निर्मल भयो ? कति बाँकी छ ? कति दुर्गुण घट्यो ? कति बाँकी छ ? स्वयं आफ्नो लेखा-जोखा राख्ने जागरूकता नै विपश्यना हो । स्वयं रोगी, स्वयं चिकित्सक । अज्ञानबाट ज्ञानतिर, मैलोबाट निर्मलतिर, रोगबाट आरोग्यतिर, दुःखबाट दुःख विमुक्ति तिर बढ्ने स्व-प्रयास नै विपश्यना हो । विपश्यना सही प्रयास हो, सही प्रयत्न हो । सम्यक अभ्यास हो, सम्यक व्यायाम हो ।

विपश्यना आत्म-संवर हो । आफ्नो मन फोहोर नहोस् भनि संवर गर्नु हो । विपश्यना आत्म निर्जरा हो । आफ्नो मनको पुरानो मयल निकालेर फ्याँक्ने विधि हो । नयाँ मयल हुन नदिनु, हामी आफै मोह-विमूढित भएर मन फोहर बनाउँछौं । अतः आफू सधैं प्रयत्नपूर्वक सतत जागरूक रहेर फोहर बढ्न नदिनु विपश्यना हो । पुरानो मयल अरू कसैले होइन हामीले नजानेर बढाएको हो । यसलाई सफा गर्ने जिम्मेदारी हामी आफैको हो । अरू कसैको होइन । त्यसैले आफ्नो पुरानो मयल आफै ले उताउँ रहनु नै विपश्यना हो । धैर्य पूर्वक प्रयत्न गरेर थोरै-थोरै मयल उताउँ रहयो भने एकदिन पूर्ण निर्मलता प्राप्त हुनेछ । मन निर्मल भयो भने सद्गुणले भरिनेछ, दूषित मनले हुने सबै शारीरिक रोग, सबै दुःख स्वतः विनाश हुँदै जान्छ । विपश्यना आरोग्य बनाउने औषधी हो, चित्तलाई विशुद्ध गर्ने धर्म-गंगा हो, दुःख निरोध-गामिनी प्रतिपदा हो, मुक्तिदायिनी धर्म विधि हो ।

विपश्यना शील-समाधिमा स्थित रहेर अन्तर प्रज्ञा जगाउने पावन अभ्यास हो । विस्तारै-विस्तारै प्रज्ञा पुष्ट गर्ने सत्प्रयास हो । स्थितप्रज्ञ हुने शुभ-अभ्यास हो । प्रज्ञा भनेको प्रत्येक उत्पन्न स्थितिलाई विभिन्न प्रकारले जान्नु हो ।

अनुकूल अथवा प्रतिकूल परिस्थितिको सामना हुने बित्तिकै ठीक के हो थाहानपाईकन तुरून्त अन्ध प्रतिक्रिया गर्नु दुष्प्रज्ञता हो । यही मानसिक क्षोभ हो, उत्तेजना हो, विकृति हो, असंतुलन हो, अशान्ति हो, त्यसैले दुःख हो । तर यस्तो हरेक अवस्थालाई विवेकपूर्वक देखेर-बुझेर आफ्नो मनलाई समतामा राख्नु प्रज्ञा हो । आकुल-व्याकुल परिस्थितिमा पनि चित्तलाई संतुलित बनाई सामना गर्नु धर्माचरण हो, मंगल आचरण हो । यही विपश्यना हो । उत्पन्न स्थितिलाई हटाउने चेष्टा गर्नुको बदला आफूलाई सन्तुलित राखेर, जुन गर्नु पर्ने हो त्यो काम शान्तिपूर्वक गर्नु यही सम्यक जीवन व्यवहार हो । यही विपश्यना हो । अरूलाई बदल्नुको सत्ता आफूलाई बदल्नु नै शुद्ध चित्तको व्यवहार कौशलता हो । यही विपश्यना हो । विपश्यना आत्म संयम हो, आत्म-सन्तुलन हो ।

विपश्यना आत्म-शुद्धि हो, आत्म विमुक्ति हो । विकार विमुक्त शुद्ध चित्तमा मैत्री र करुणाको अजस्र भरना भरिरहन्छ । यही नै मानव जीवनको चरम उपलब्धि हो । यही विपश्यना साधनाको चरम परिणति हो ।

विपश्यना कठिन छ, तर असम्भव होइन । केवल एक वा अधिक शिविरमा बस्दैमा हुने होइन । यो त जीवनभर गर्नु पर्ने अभ्यास हो । विपश्यनाको जीवन जिउँदै रहनु पर्छ ।

त्यसैले अत्यन्त उत्साहका साथ विपश्यनाको यस मंगल मार्गमा अगाडि बढ्दै रहनु पर्छ । लड्यो भने फेरि उठेर धूलो लागेको लुगा टकटक्याउँदै अगाडि बढ्नु पर्छ । लड्नु अर्को कदम दृढता पूर्वक चल्नको लागि हो र हरेक ठक्कर खानु लक्ष्यसम्म पुग्न नयाँ उमँग र नयाँ उत्साह पाउनका लागि हो । त्यसैले कहीं कतै अल्झेर नरहनु, अगाडि बढ्दै जानुपर्छ । एक-एक पाईला गर्दै अगाडि बढ्दै जानुपर्छ । यही मंगल हुनेछ ।

संसारमा जताततै अशान्ति नै अशान्ति छ । शान्तिपूर्वक बाँच्न सिक्यौं भने नै राम्रो जीवन जिउन सक्छौं । सही धर्म जीवन जिउने कला हो, जसको मद्दतले हामी स्वयं आफू र अरूलाई पनि सुख-शान्तिपूर्वक जीवन जिउन दिन्छौं । शुद्ध धर्मले यही सिकाउँदछ । त्यसैले शुद्ध धर्म सार्वजनीन, सार्वकालिक र सार्वभौमिक हुन्छ । धर्मले कसरी शान्ति दिन्छ ?

पहिला यो थाहा पाऊँ कि अशान्ति र बेचैनी कसरी हुन्छ ? राम्ररी सोचेर हेर्यो भने थाहा हुन्छ कि जब जब हाम्रो मन विकारले भरिन्छ तब अशान्त हुन्छ । चाहे त्यो लोभ होस्, भय होस्, ईर्ष्या होस्, अथवा अरू कुनै, त्यसमा डुबेर हामी आफ्नो सन्तुलन हराउँछौं । अब यी क्रोध, ईर्ष्या, भय इत्यादि आउन नदिने के उपाय छ अथवा आए पनि कसरी हामी अशान्त नभई रहन सक्छौं ?

यी विकारहरू मनमा किन आउँछन् ? अधिकांशतः यी आफूलाई मन नपर्ने घटनाको कारणले आउँछन् । के अब आफूलाई मन नपर्ने कुनै घटना हुनबाट रोक्न सक्छौं त ? कुनै प्रतिकूल परिस्थिति हुँदै नहोउन्, यो कसैको लागि पनि सम्भव हुँदैन । जीवनमा प्रिय-अप्रिय दुवै प्रकारका परिस्थितिहरू आईरहन्छन् । त्यसैले हामीले यस्तो प्रयास गर्नुपर्छ कि विषम परिस्थिति भईहाल्यो भने पनि मन शान्त र सन्तुलित राख्न सिक्नुपर्छ । बाटोमा काँडा-ढुङ्गा आदि त हुन्छ नै । यसबाट बच्नका लागि हामी जुत्ता लगाएर हिड्नु पर्छ । घाम-पानी त पर्छ नै, त्यसबाट बच्नको लागि हामी छाता ओढेर हिड्नु पर्छ । अर्थात् प्रतिकूल परिस्थिति भए ता पनि हामी आफ्नो सुरक्षा आफै गर्न सिक्नु पर्छ ।

आफ्नो सुरक्षा तब हुन्छ जब कसैले गाली दिएपनि, अपमान गरेपनि त्यसबाट प्रभावित नभई निर्विकार भई रहन सक्छ । यहाँ एउटा कुरा सोच्नु पर्छ कि यदि कोही व्यक्तिले आफूलाई अयोग्य व्यवहार गर्यो भने उसको दोषको कारण ममा किन विकार जाग्छ ? यसको कारण ममा अर्थात् मेरो अचेतन चित्तमा रहेको, अहंकार, आसक्ति, राग, द्वेष, मोह आदिको गाँठो हुन् जसमा ती घटनाको आघात लाग्ने बित्तिकै क्रोध, द्वेष आदि उभरेर आउँछ । त्यसैले जुन व्यक्तिको अन्तरमन परम शुद्ध छ उसलाई यी घटनाहरूले कुनै विकार वा अशान्ति जगाउँदैन ।

परन्तु जबसम्म अन्तरमन परम शुद्ध हुँदैन तबसम्म के गर्न सक्छ त ? मनमा पूर्व संचित संस्कारको फोहोर त छँदै छन् । यसको कारण कुनै अप्रिय घटनासंग सम्पर्क हुने वित्तिकै नयाँ विकार बल्केर आउँछ । यस्तो अवस्थामा के गर्ने त ?

एउटा उपाय यस्तो हुन सक्छ कि जब मनमा कुनै विकार जाग्छ तब मनलाई अर्को तिर लगाउने जस्तो कुनै चिन्तनमा लगाउने अथवा कुनै काममा लगाउने । जुन वस्तुस्थिति छ त्यसबाट अलग रहने । तर यो सही उपाय होइन । हामीले जसलाई अर्को काममा लगाएको हो त्यो त चित्तको माथिल्लो भाग मात्र हो । भित्रको अचेतन, अर्धचेतन मन त त्यस्तै प्रकारले क्षोभले ग्रस्त भईरहन्छ र भित्र भित्र गाँठो बाँधिरहन्छ । भविष्यमा जब गाँठो उभरेर माथि चेतन मनसम्म आईपुग्छ तब अधिक अशान्ति र बेचैनी उत्पन्न गर्दछ । अतः घटनाबाट टाढा भाग्नु समस्याको समाधान होइन । रोगको सही उपचार होइन ।

यस समस्याको समाधानको खोजी आजभन्दा २५०० वर्ष पहिले भगवान गौतम बुद्धले गर्नु भएको थियो र मानिसहरूको कल्याणको लागि सर्वसुलभ बनाउनु भयो । उहाँले आफ्नो अनुभूतिको आधारमा थाहापाउनु भयो कि यस्तो अवस्थामा समस्याबाट टाढा भाग्नुको सट्टा वस्तुस्थितिको सामना गर्नुपर्छ । कुनै पनि घटनाको कारण जुन विकार जाग्छ त्यसलाई यथावत हेर्नुपर्छ । रिस उठेको छ भने जस्तो छ त्यसलाई त्यस्तै हेर्नुपर्दछ । हेर्दै रहनुपर्छ । यसबाट क्रोध शान्त हुँदै जान्छ । यस्तै प्रकारले जुन विकार जाग्छ त्यसलाई यथाभूत हेर्न थाल्यो भने त्यसको शक्ति क्षीण हुँदै जान्छ । तर यहाँ समस्या यो छ कि जुन समय विकार जाग्दछ त्यस समय हामीलाई होस नै हुँदैन । क्रोध आएको समयमा यही थाहापाउँदैन कि क्रोध आयो । क्रोध शान्त भएपछि थाहा पाउँछ । त्यसबेला सम्म त कसैलाई गाली दिएर वा मार-पीटको घटना भईसकेको हुन्छ । फेरि यी नै घटनालाई सम्भेर पश्चाताप हुन्छ तर पछि यस्तै घटना घट्यो भने फेरि त्यस्तै प्रतिक्रिया गरिन्छ । साँच्चै भन्ने हो भने क्रोध आउँदा हामीलाई होश नै हुँदैन । पछि होश आएर पश्चाताप गरे पनि केही फाईदा हुँदैन । चोर आउँदा सुतिरहने उस्ले चोरेर लगेपछि हतार-हतार ताला लगाएर

के फाईदा ? टोकेर भागे पछि साँपले बनाएको रैखालाई हिरकाएर के फाईदा ? त विकार जाग्दा होश कस्ले दिलाउँदछ त ? के हरेक व्यक्तिले आफ्नो साथमा एक जना सहायक राख्नु सम्भव होला ? यो त असम्भव नै हुन्छ । मानौं कसैले यस्तो सहायक राखी हाल्यो र क्रोध आउँदा सहायकले सचेत पनि गऱ्यो कि हजुर तपाईंलाई क्रोध आएको छ, तपाईं क्रोधलाई हेर्नुहोस् । त यस बिना रूपको क्रोधलाई कसरी हेर्ने ? जब क्रोध हेर्ने प्रयास गर्छौं तब क्रोध आउनुको कारणलाई बार-बार सम्भेर आगोमा घ्यू थपेको भैं हुन्छ । यस्तो चिन्तन, यस्तो विचार बाट कसरी छुटकारा पाउने ? भन यसलाई त उत्साहित गरेको भैं हुन्छ । यस आलम्बनबाट छुटकारा पाएर यस अमूर्त विकारलाई साक्षीभावले कसरी हेर्ने ?

अतः यहाँ हाम्रो दुईवटा समस्या रहयो । एउटा त हामीमा विकार जाग्ने वित्तिकै कसरी सचेत हुने ? र अर्को सचेत भइहाल्यो भने पनि त्यस अमूर्त विकारलाई साक्षीभावले कसरी निरीक्षण गर्ने ? त्यस महापुरुषले प्रकृतिको यस सत्यलाई गहराईसम्म खोजेर हेरे र थाहापाए कि कुनै कारणबाट जब मनमा विकार जाग्छ तब एक त स्वासको गतिमा अस्वाभाविकता आउँछ र अर्को शरीरको अंग-प्रत्यंगमा सूक्ष्म प्रकारको जीवरासायनिक प्रतिक्रिया हुनथाल्छ । यदि यी दुवैलाई हेर्ने अभ्यास गर्नु भन्ने आफ्नो मनको विकारलाई हेर्ने काम हुन जान्छ र विकार स्वतः क्षीण हुँदै हुँदै निर्मूल हुन थाल्छ । स्वासलाई हेर्ने अभ्यासलाई आनापान सति भनिन्छ भने शरीरमा हुने जीव-रासायनिक प्रतिक्रियालाई साक्षीभावले हेर्ने अभ्यासलाई विपश्यना भनिन्छ । यी दुवै एक आपसमा गहिरो सम्बन्ध राख्दछ । यी दुवैको राम्रो अभ्यास गर्नु भन्ने कुनै पनि कारणबाट यदि मनमा विकार उठ्यो भने पहिलो काम यही हुन्छ कि स्वासको बदलेको गतिले र शरीरमा उत्पन्न हुने कुनै प्रकारको जीव-रसायनिक प्रतिक्रियाले हामीलाई सचेत गर्दछ कि चित्तधारामा कुनै विकार जागेको छ । स्वास अथवा शरीरमा हुने यस सम्वेदनालाई हेर्न थाल्यौं भने स्वभावतः त्यस समयमा उत्पन्न भएको विकारको उपशमन, उन्मूलन हुन थाल्छ । जब हामीले लिएको स्वास र छोडेको स्वासलाई साक्षीभावले हेर्ने काम गर्छौं अथवा शरीरमा भईरहेको जीव-रासायनिक या विद्युत-चुम्बकीय

प्रतिक्रियालाई साक्षीभावले हेर्दछौं तब त्यस समय विकार उत्पन्न गर्ने आलम्बन संगको सम्पर्क छुट्दछ । यस्तो हुनु वस्तुस्थितिबाट टाढा भाग्नु होइन । किनकि अन्तर मनमा जुन विकारले हलनचलन गरेको छ, त्यस सत्यको सामना गर्दैरहेको छ । निरन्तर अभ्यासबाट आफूले आफूलाई हेर्ने यो कला जति पोष्ट हुन्छ, त्यति नै आफ्नो स्वभावको एउटा अंग बन्दछ, र विस्तारै यस्तो स्थिति पनि आउने छ कि विकार उत्पन्न नै हुँदैन अथवा विकार जाग्यो भने पनि धेरै समयसम्म प्रतिक्रिया गरेर रहन पाउँदैन । केही समयसम्म रह्यो भने पनि चट्टानमा कुँडेको रेखा भैं गहिरो संस्कार बन्न पाउँदैन । पानी वा बालुवामा तानेको धर्को भैं हल्का संस्कार बन्दछ, जसबाट छिटो नै छुट्कारा पाउँदछ । संस्कार जति गहिरो हुन्छ, त्यति नै दुःखदायी र गाँठो बाँध्ने हुन्छ । जति बलपूर्वक र जति बढि समय सम्म विकारको प्रक्रिया चलिरह्यो, अन्तरमनमा त्यसको प्रभाव पनि त्यति नै गहिरो हुन्छ ।

त्यसैले हाम्रो काम विकार जाग्ने बित्तिकै त्यसलाई साक्षीभावले हेरेर त्यसको शक्तिलाई क्षीण बनाउनु पर्छ ता कि लामो समयसम्म चलेर गहिरो संस्कार बन्न पाओस् । आगो लाग्ने बित्तिकै पानी छर्कनु पर्छ । कतै यस्तो नहोस् कि पानीको सट्टा पेट्रोल छर्केर भन बल्न दिओस् । उत्पन्न भएको विकारलाई सचेत पूर्वक तत्क्षण हेर्नु त्यस विकारको आगोमा पानी छर्नु हो र जुन आलम्बनलाई लिएर विकार जागेको हो बार-बार त्यसलाई सम्झनु त्यसको चिन्तना गर्नु त्यसमा पेट्रोल छर्नु हो । आफ्नो अपमान भएको अप्रिय घटनालाई सम्झिरहँदा द्वेषको रेखा अधिक गहिरो तानेको भैं हुन्छ । यसबाट बाहिर निक्लनु गाह्रो हुन्छ ।

प्रकृतिको कानूनलाई ऋतु भनिन्छ । हामी त्यसलाई धर्म भन्छौं । यो प्रकृतिको नियम हो कि हाम्रो मनमा जब विकार जाग्छ, तब हामी अशान्त हुन्छौं र जब विकार बाट छुट्कारा पाउँछौं तब अशान्तिबाट छुट्कारा पाउँछौं । सुख-शान्ति महसूस गर्छौं । प्रकृतिको यस नियमलाई थाहापाएर विकारबाट छुट्कारा पाउने कुनै तरिका कोही महापुरुषले धर्मको रूपमा दुःखी व्यक्तिहरूलाई दिएको छ । तर त्यस धर्मलाई अपनाउनुको बदलामा त्यसलाई बाद-विवादको विषय बनाएर

सिद्धान्तको लडाईमा पर्छौं र दार्शनिक बुद्धिविलासबाट परस्परमा विद्रोह बढाएर आफ्नो हानि गर्छौं । विपश्यना आफ्नो अनुभवको स्तरमा निरीक्षण गर्दै यथावत सत्यलाई थाहापाउनु हो । जन्म-जन्म देखी मनमा संस्कार, विकारहरूको जुन पत्र छाएको छ, त्यसबाट छुट्कारा पाउनका लागि अभ्यासको अति आवश्यक छ । केवल दश दिनको शिविर लिएर पनि पुग्दैन । निरन्तर अभ्यासको आवश्यकता पर्दछ । दश दिनमा त भविष्यमा अभ्यास गर्नको लागि एउटा विधि सिक्दछ । अभ्यास त पूरा जीवन गर्नुपर्छ । जति बढी अभ्यास गर्छो त्यति धर्म जीवनमा आउँछ । जीवन जिउने कला पोष्ट हुन्छ । आत्म सजगता बढ्यो भने आचरण सुधिन्छ, चित्त निर्मल, निर्विकार हुन्छ । यस्तो चित्तमा मैत्री, करुणा, मुद्धिता र समताको सद्गुण स्वभावतः भर्दछ । साधक आफू त सुखी हुन्छ, नै समाजको लागि पनि सुख-शान्तिको कारण बन्दछ ।

सौभाग्यले यस विधिलाई सिक्ने अवसर मलाई प्राप्त भयो । शारीरिक रोगको साथ-साथै मानसिक विकार र आशक्ति पूर्ण तनावबाट छुट्कारा पाउने मार्ग पाएँ । विकारबाट ग्रसीत भएर म कति दुःखी हुन्थेँ । यी विकार बाट मुक्त भएर सुखलाभी हुन सकें । त्यसैले अधिक भन्दा अधिक मानिसहरू आ-आफ्नो विकारबाट मुक्त हुन सिकुन दुःख मुक्त भएर सुख लाभी हुन सक्नु ।

मलाई सम्झना छ जब म विकारबाट ग्रसित हुन्थेँ तब आफ्नो दुःख आफूमा मात्र सीमित नराखी अरूलाई पनि दुःखी बनाउँथेँ । त्यस समय अरूलाई बाँध्ने म संग दुःख मात्रै थियो । अब यस कल्याणकारी विधिबाट जति-जति विकार विमुक्त हुँदै गएँ, सुख शान्ति प्राप्त भयो, मनलाग्छ, ती सबै मानिसहरूलाई बाँडौं । यसरी बाँड्दा सुख शान्ति पनि सम्बर्धन हुँदै जान्छ । मन प्रसन्न हुन्छ । यस दश दिनको शिविरमा मानिसहरू आफ्नो निन्याउरो मुहार लिएर आउँछन् र शिविर समाप्ति पछि हाँसिलो चेहरा लिएर जान्छन् तब मेरो मन सुख-सन्तोषले भर्दछ । अधिक भन्दा अधिक व्यक्ति यस मंगलकारी विधिबाट लाभ लिएर सुखलाभी हुनुन्, अधिक भन्दा अधिक मानिसहरूको भलो होस्, कल्याण होस्, मंगल होस् । यही धर्मकामना छ ।

(साभार: धर्म:जीवन जीने की कला, १९९५, वि.वि.वि.)

बौद्ध विश्वास (द्वितीय भाग)—७

के.श्री धम्मामन्द

अनुवादक- बरदेश मानन्धर

मानवताको विकासमा धर्मले ठूलो सहयोग पुऱ्याएको छ । धर्मले जीवनको मूल महत्व र प्रतिष्ठा स्पष्ट पारी दिनुको साथै मनुष्य जीवनको लागि मार्ग दर्शक सिद्धान्तहरू पनि प्रस्तुत गर्नु दिएको छ । तर यदि कुनै धर्मले सत्यलाई परम्परागत एवं कट्टरताको होश भित्र मात्र सिमित गर्ने र आफ्नो भौतिक अर्थ नै गुमाई सकेका उत्सव एवं व्यवहारलाई मात्र प्रोत्साहन दिदै गयो भने मानवताको विनासमा जतिसुकै योगदान गरेको भएता पनि यस आधुनिक तथा वैज्ञानिक युगमा धर्म फस्टाउन सक्दैन ।

बौद्ध धर्म र विज्ञान

बौद्ध धर्मको उत्पत्ति आज भन्दा २५०० वर्ष अघि भारतमा भएको थियो र पछिल्लो (१९औं) सताब्दीको शुरू सम्म पनि यो विज्ञानको कुनै प्रभाव नभएका देशहरूमा मात्र सिमित थियो । तर बुद्धका शिक्षाहरू शुरू देखि नै वैज्ञानिक सोचाईको लागि स्थान दिनुका साथै खुल्ला नै थियो । वैज्ञानिक भावनालाई सजिलै सँग अगाल्न सक्नुको एक कारण बुद्धले पनि अन्ध विश्वास र रूढीवादी भक्तिलाई कहिले ठाउँ नदिनु नै हो । बुद्धले विश्वासमा आफ्नो उपदेशमा लागि श्रद्धाको सहारा लिनु भएन नत वहाँले आफ्नो उपदेश दैविय कारणलाई मान्यता आधारित गर्नु भयो । वहाँले विचारको स्वतन्त्रता र लचकतालाई ठूलो मान्यता दिनु भएको छ ।

वैज्ञानिक भावनालाई सजिलैसँग अगाल्न सक्ने अर्को मुख्य कारण बुद्धको आध्यात्मिक सत्य प्राप्त गर्ने तरिका हो । बुद्धको आध्यात्मिक सत्य पत्ता लगाउने र यसको जाँच गर्ने तरिका वैज्ञानिकहरूको खोज गर्ने र परीक्षा जाँच गर्ने जस्तै छ । वैज्ञानिक सत्य आज वैज्ञानिक तरिकाहरू भनिनेलाई बुद्धले आज भन्दा २५०० वर्ष अगाडि नै प्रयोग गर्नु भएको थियो । बुद्धले आफ्ना अनुयायीहरूलाई भित्री (मनको) जगतलाई अनाशक्त भएर हेर्न प्रोत्साहन गर्नु भयो । आज वैज्ञानिकहरूलाई यस वाह्य जगतलाई अनाशक्त भइ हेर्न सिकाइन्छ । बुद्धले आफ्ना अनुयायीहरूलाई कुनै पनि शिक्षालाई आफैले नियालेर हेरेर तथा त्यसको सत्यता आफुले सिद्ध नगरेसम्म स्वीकार नगर्न भन्नु भएको थियो । आजको

आधुनिक वैज्ञानिकलाई पनि कुनै पनि वैज्ञानिक सिद्धान्त धेरै चोटीका सफल प्रयोग पछि मात्र स्वीकार गर्न प्रोत्साहित गरीन्छ । बुद्धले आफूले पाउनु भएको ज्ञान सिर्फ वहाँकै लागि मात्र हो भनेर कहिल्यै पनि भन्नु भएन । आज वैज्ञानिकहरूले कहिल्यै पनि उसले गरेको प्रयोग अरूले गर्न सक्दैनन् भनेर भन्दैनन् । त्यस्तै बुद्ध पनि सत्य प्राप्तिको वहाँको तरिकामा आजका वैज्ञानिकहरू जत्तिकै वैज्ञानिक हुनु हुन्थ्यो । बुद्धले अन्तिम सत्य सम्म पुग्ने र ज्ञान लाभ गर्ने एक व्यावहारिक वैज्ञानिक ढङ्गको प्रतिपादन गर्नु भयो ।

बुद्ध धर्म वैज्ञानिक भावना स्वीकार गर्नु नै मात्र सिमित छैन, बुद्ध धर्म आधुनिक विज्ञानका परिधि भन्दा धेरै परसम्म पुगेको छ ।

निसन्देह विज्ञानको व्यावहारिक प्रयोगले गर्दा भौतिक असुविधालाई ज्यादै कम गरी एउटा आरामदायक एवं सजिलो जीवन यापन गर्नमा मानिसहरूलाई मद्दत गरेको छ । विज्ञानको कारणले गर्दा आज मान्छे, माछा जस्तै पौडिन सक्छ, चरा जस्तै उड्न सक्छ अर्भै पनि विश्वमा अचम्मका कार्यहरू गर्नमा मान्छेलाई सघाउँदै छ । यस्ता यी सबै आकर्षणका वावजुद पनि विज्ञानको धेरै सिमितता छ । प्रज्ञप्ती (लोक-सम्मती) को वैज्ञानिक बुद्धिलाई मान्य ज्ञान सीमित छ, र वैज्ञानिक सत्यहरू निरन्तर परिवर्तनीय छन् । विज्ञानले जीवनको परम अर्थलाई व्याख्या गर्न सक्तैन । विज्ञानद्वारा मान्छेले आफ्नो मनलाई नियन्त्रण गर्न सक्तैन । विज्ञानले चरित्र सम्बन्धी कुनै नियन्त्रण वा शिक्षा प्रदान गर्दैन । हामीले यी सिमितता वारे विचार गरौं ।

वैज्ञानिक लोक सम्मत ज्ञान प्रयोग गरेर सिद्ध गर्न सकिने प्रमाण नै सिमित छ । अर्को शब्दमा वैज्ञानिक सिद्धान्तहरू इन्द्रियहरूद्वारा मनले पाउने ज्ञान नै सीमित छ । इन्द्रियहरू तथाङ्गले (पुष्टि गर्न नसक्ने) जेष्ठतम सत्यलाई विज्ञानले स्वीकार गर्दैन । वैज्ञानिक सत्य इन्द्रिय तथाङ्गहरूबाट आउने तर्क पूर्ण विचारमा नै सिमित छ जुन निरन्तर रूपमा परिवर्तन र संशोधन भै रहन्छन् त्यसकारण वैज्ञानिक सत्य त्यस्तो सत्य हो जुन बदलिंदो समयमा अडिग मात्र रहन सक्छन् । वैज्ञानिकहरू

पहिलेका सिद्धान्तहरू भेटाउन तयार हुन्छन्। पछि उसले त्यसको सद्गामा त्यो भन्दा बढी (समय) सुहाउँदो सिद्धान्त पाउन सक्छ भने वैज्ञानिक सोचाइले भन्दा व्यापक ज्ञानलाई अङ्गीकार गर्नमा बुद्ध धर्म आधुनिक विज्ञान भन्दा धेरै अघि वढेको छ। वैज्ञानिक ज्ञान यसलाई प्रमाणित गर्नको लागि पूर्ण रूपले इन्द्रियहरूमा निर्भर गर्दछ भने बुद्ध धर्मले इन्द्रियहरूद्वारा पाउने ज्ञान पनि स्वीकार गर्छ र साथै व्यक्तिगत अनुभव र एकाग्र मनको तालिम र विनास गरेर मानसिक सभ्यताद्वारा प्राप्त ज्ञानलाई पनि स्वीकार गर्दछ।

आधुनिक विज्ञानले पछिल्लो प्रकारको ज्ञानलाई मान्यता दिदैन। वैज्ञानिक विचार ज्यादै नै प्रमाणित कुरा मात्रै खोज्छ। अर्कोतिर धार्मिक अनुभवहरू प्रयोग शालामा टेष्ट टयूब वा शुष्क दर्शक यन्त्रको प्रयोग गरेर बुझ्न सकिँदैन। बुद्ध धर्ममा यस्तो अनुभवहरू पवित्र एकाग्रता र ज्ञानको उच्च तहमा पुग्नका लागि मनलाई तालिम गरेर प्रमाणित गर्न सकिन्छ।

मान्छेको ज्ञान चाहे धर्म वा दर्शन वा विज्ञान वा कलाको क्षेत्रमा मान्छेको मनको कार्य हो। मानव मन एउटा कम्प्युटर जस्तै हो, जो उसमा भरिएका सूचनाहरूको आधारमा सञ्चालित हुन्छ। मानव मनले सूचनाहरू मुख्यतया: इन्द्रियहरूबाट प्राप्त गर्दछ। दुर्भाग्य वस, हाम्रा इन्द्रियहरू यति निम्न कोटिका छन्, कि उनीहरू घर सिमित सूचनाहरू मात्र टिप्न सक्छन्। जसले संसार प्रतिको दृष्टि बाझिएको (सहि रूपमा नहुनु) हुन्छ। बुद्धले विकास गर्नु भएको उच्च कोटीको मन आफ्नो कार्य सञ्चालनको लागि इन्द्रियहरूले दिएका तथ्याङ्कहरूमा मात्रै निर्भर रहँदैन। इन्द्रिय तथ्याङ्कहरूमा आधारित तर्क भन्दा या धेरै माथि पुगेको हुन्छ।

यसको ज्ञान नहुनाले र यसका सत्य प्राप्त गरी सम्बन्धित (विषयका) मात्र हुने हुनाले विज्ञानले जीवनका परम लक्ष एवं योजनालाई व्याख्या गर्न सक्दैन मान्छेलाई ऊ किन नाचिरहेको छ भन्ने कुरा पनि बताउन सक्दैन। वास्तवमा विज्ञान पूर्ण रूपले नै ठीक स्वभावको छ। वैज्ञानिक विचारमा आधारित भौतिक वादले आध्यात्मिकतालाई अस्वीकार गर्दछ, र भौतिक सन्तुष्टि भन्दा उच्च तहमा केही पनि प्रदान गरेन। आज विज्ञानले गरी रहेका त्यतिका प्रगतिको बावजुद पनि यसका छनौट पूर्ण सिद्धान्तले विज्ञानका धेरै विषयहरूलाई थाहा नपाइकनै र

हन परेको छ। उदाहरण स्वरूप मान्छेहरूमा रहेका ती ठूला ठूला असमानताहरूलाई यसले व्याख्या गर्दैन।

वैज्ञानिक सत्यहरू सम्बन्धित (विषयका मात्र) एवं परिवर्तन भइ रहन्छन् भन्ने बुद्धले पत्ता लगाउनु भएको सत्य पूर्ण स्वतन्त्र एवं निर्णायक छन्— समय एवं ठाउँ अनुसार यो बदल्दैन। विज्ञानका छनौट पूर्ण सिद्धान्तको विपरित बुद्धको (शिक्षा) अभिप्राय धेरै व्यावहारिक थियो— परम सत्य पत्ता लगाउनको लागि कसरी पवित्र जीवन यापन गर्ने? बुद्धले बुद्धिमानहरूलाई कुनै पनि सिद्धान्तहरू वैज्ञानिक या अरू केही कुनै—पट्टि नलाग्नमा उन्मादित गर्नु भयो। पवित्र जीवन यापन गरेर इन्द्रियहरूलाई शान्त पारेर र इच्छाहरूको अन्त गरेर बुद्धले जीवनको स्वभाव हामी मात्रै पत्ता लगाउने बाटो देखाउनु भएको छ। तब मात्रै हामीले जीवनको सच्चा लक्ष पत्ता लगाउन सक्छौं।

विज्ञानले हाम्रो मनलाई कसरी नियन्त्रण गर्ने भन्ने कुरा सिकाउन सक्दैन। अझै पनि विश्वका सबै मान्छेहरू डर, वेचैनी एवं असुरक्षाको भावमा डुबेका छन्। तर विज्ञानले मान्छेलाई दैनिक जीवनका बोझ एवं समस्याहरूबाट दुखित हुने वेलामा उसको मनलाई कसरी नियन्त्रण गर्ने भन्ने बताउन सक्दैन। विज्ञानले मान्छेलाई उसको भित्रैबाट उठ्ने पशु स्वभावबाट बगाउने बेला उसको मनलाई नियन्त्रण प्रदान गर्न सक्दैन। यदि विज्ञानले एक सफल मानिस बनाउन सक्छ भने विज्ञानको त्यतिको विकास भै सकेका ती देशहरूमा अपराध पूर्ण अन्याय र अनैतिक कार्यहरू किन त्यतिको व्यापक छन्। हालका वैज्ञानिक उन्नतिले प्रदान गरेका त्यतिका फाइदाहरूको बावजुद पनि विज्ञानले भित्री मान्छे (मन) लाई बदल्दैन। बरू यसले मान्छेमा निर्भरता र नपुगको भावना मात्रै बढाइ दिएको छ। वैज्ञानिक तर्क एवं उदाहरण असुरक्षित मानवलाई सुरक्षा प्रदान गर्नमा निरर्थक (बेकार) छन्।

मान्छेले बाह्य जगतलाई आफ्नो अधिनमा ल्याएको छ भने विज्ञान र प्रविधिले यस विश्वलाई स्वर्गमा परिवर्तन गर्न सक्छ भन्ने देखाउन खोजे जस्तो लाग्छ। तर अझ पनि मान्छेले आफ्नो मनलाई नियन्त्रण गर्न सक्दैन— उसका ती सबै वैज्ञानिक उन्नतिले उसलाई केही सुधारेको छैन उसले सुखको खोजी ऊ भन्दा बाहिर गरी रहेको जस्तो छ— तर सच्चा सुख बाहिरी जगत वा आधुनिक सभ्यतामा निर्भर गर्दैन।

क्रमशः

धम्मपद — २६३

प्राज्ञ रीना तुलाधर (बनिया)

‘परियत्ति सद्धम्म कोविद’

छिन्द सोतं परक्कम - कामे पनुद ब्राह्मण
सडखारानं खयं जत्वा - अकतञ्ज् सि ब्राह्मणो

ब्राह्मणकी (गाथा ३८३)

अर्थ- ब्राह्मण ! तृष्णाको श्रोतलाई काटी देउ । पराक्रम पूर्वक (वीरता देखाई) काम तृष्णालाई हटाउ । हे ब्राह्मण ! संस्कार जति सबै क्षय हुने भनी जानी अकृत (निर्वाण) लाई साक्षात्कार गरी लेउ ।

घटना- उपरोक्त गाथा भगवान बुद्धले जेतवन विहार मा बस्नु हुँदा एउटा अति श्रद्धावान् ब्राह्मणको कारणमा भन्नुभएको थियो ।

बुद्ध कालमा एक समयमा एउटा ब्राह्मणलाई भगवान बुद्धको धर्म देशना सुनेर मन अति प्रसन्न भयो श्रद्धाले विभोर भई त्यसवेला देखि ब्राह्मणले दिनहुँ आफ्नो घरमा सोह्रजना भिक्षुहरूलाई भोजन गराउने गरे । भिक्षुहरू घरमा आउँदा उनीहरूको पात्र हातमा लिई “यहाँ बस्नु अरहन्त भन्ते, आउनु अरहन्त भन्ते,” भन्थे । घडी घडी ‘अरहन्त भन्ते’ भनी सम्बोधन गरी भिक्षुहरूलाई मान सत्कार गरीरहन्थे ।

भोजन आउने भिक्षुहरू मध्ये जो साँच्चैको अरहन्त थिए, उनीहरूले सोच्थे ब्राह्मणले हामी अरहन्त भनी थाहा पाएको रहेछ । जो अरहन्त भई सकेका थिएन उनीहरूलाई अष्टचारो लाग्थ्यो । त्यही कारणले अरहन्त नभएका भिक्षुहरू संकोच मानी उनको घरमा भोजन जान छोडे ।

सबै जना मध्ये केही भिक्षुहरू भोजन नआएकोले ब्राह्मण मनमनै दुःखी भए । किन के कारणले भिक्षुहरू मध्ये कतिजना म कहाँ भोजन आउनु छोडनु भयो’ भनी चिन्ता गरे । सोही कुरा लिएर उनी विहारमा गएर भगवान् बुद्धकहाँ त्यही कुरा सुनाउन गए । भगवान बुद्धले ती भिक्षुहरूलाई बोलाएर ब्राह्मणकहाँ भोजन जान छोडनुको कारण सोध्नु भयो । भिक्षुहरूले विन्ती गरे कि “आफूहरू अरहन्त भई सकेका छैनौं तर ब्राह्मणले बारबार हामीलाई अरहन्त भन्ते भनी सम्मान गरीरहने भएकोले संकोच भई नगएका हौं ।” भगवान बुद्धले भिक्षुहरूसँग सोध्नु भयो- “ब्राह्मणले अरहन्त भनेर सम्मान गरेको तिमीहरूलाई मन पर्दैन ?” भिक्षुहरूले भने “हामीलाई मन पर्दैन ।” भगवान बुद्धले भन्नुभयो- भिक्षु हो । ब्राह्मणले श्रद्धाले अरहन्त भनेका हुन् । श्रद्धाले भनेकोमा केही आपत्ति छैन । यस ब्राह्मणलाई अरहन्तप्रति अति प्रेम स्नेह छ । त्यसैले अरहन्त वचन बोलेका हुन् । त्यस कारण तिमीहरूले पनि तृष्णा स्रोतलाई छोडन गरी अरहन्त भावमा पुनर्जान योग्य छ ।” यसरी आज्ञा भई भगवान बुद्धले उपरोक्त गाथा भन्नु भयो । ❖

ध्यानकुटी मैत्री बाल आश्रमलाई सहयोग

- १) राष्ट्रीय शाक्य समाज, बनेपा रु. १०,०००/-
- २) निलदेवी तुलाधर, शान्ति प्रभा तुलाधर, मोती प्रभा तुलाधर, पुतली सडक, (स्व. बुवा हेराभाई तुलाधरको पुण्यस्मृतिमा रु. २०००/-
- ३) तेज प्रभा तुलाधर, जोग प्रभा तुलाधर, शान्ति प्रभा तुलाधर, (स्व. तेज रत्न, जोग माया तुलाधरको पुण्यस्मृतिमा रु. २०००/-
- ४) प्रकाश वीरसिं तुलाधर, लाजिम्पाट रु. १,५००/-
- ५) सरस्वती बज्राचार्य, एकतामार्ग, बाननेश्वर भन्तेहरु तथा वालिकाहरूलाई भोजन प्रदान तथा, रु. १०००/-
- ६) पूर्ण हिरा तुलाधर, कमलादी रु. १०००/-
- ७) केशचन्द्र शाक्य, बनेपा, रु. ५००/-
- ८) त्रीभूवनधर, पद्मधर, निर्मलधर, कर्मलक्ष्मी तुलाधर परिवार, पुतली सडक, (स्व. तीर्थधर तुलाधरको पुण्यस्मृतिमा भन्तेहरु, वृद्धवृद्धाहरु तथा वालिकाहरूलाई भोजन प्रदान ।

आजीवन वार्षिक भोजन प्रदान गर्ने दाताहरू:

- ९) पूर्णरत्न स्थापित परिवार, च:मती, बनस्थली (स्व. बुवा जुजुरत्न स्थापितको पुण्यस्मृतिमा) रु. १५,०००/-
- १०) पद्मधर, निर्मलधर, त्रीभूवनधर, कर्मलक्ष्मी तुलाधर परिवार, पुतली सडक, (स्व. संखधर तुलाधर, हेराशोभा तुलाधर, तीर्थधर तुलाधर, अष्टक्ष्मी तुलाधरको पुण्यस्मृतिमा) रु. २५,०००/-

“विना विचारले यदि कसैले न्याय गर्न खोज्छ भने त्यो न्यायाधीश होइन । जुन पण्डितले साँचो र झूठो दुवैको निर्णय गरी, विचारपूर्वक पक्षपात नराखी, न्याय गर्छ, उसैलाई धर्म रक्षा गर्ने साँच्चिको न्यायाधीश भनिन्छ ।”
- बुद्ध उपदेश

अनन्त ज्योति श्रद्धेय भिक्षु सिद्ध युनका धर्मचिन्तन-५

अनुवाद- देवकाजी शाक्य

(४०)

- ठूलो उदार भावनाले आयु लम्ब्याइ दिन्छ ।
- श्रद्धा विश्वासले प्रज्ञातिर अग्रसर गराउँछ ।

(४१)

- सच्चा साथीहरूले तिमी गरीब र बिरामी भएकोबेला मद्दत गर्छन् ।
- साँच्चैका मित्रहरू दुःखमा तिमीलाई साथ दिन्छन् ।
- अगाडि बढ या पछाडि सर, ठीक तरिकाले गर ।
- लाभ र हानीले कारण र प्रभाव नियमको पालना गर्दछन् ।

(४२)

- असल गुरुहरूबाट सिक्छौ भने तिमीले धर्मको आनन्द प्राप्त गर्नेछौ ।
- शिक्षालाई अभ्यास गर्दछौ भने तिमी शान्तपूर्ण र सद्भावपूर्ण हुन सक्छौ ।
- शान्ति र सद्भावनाले निर्वाणतर्फ डोऱ्याउँछन् ।
- निर्वाणले मुक्तिको आनन्द प्रदान गर्दछ ।

(४३)

- कर्मको प्रतिफल सबैले देख्ने नियम हो ।
- अन्तकरण आन्तरिक नियम हो ।
- चालचलन सामान्य नियम हो ।
- कारण र प्रभाव नियम अन्तिम नियम हो ।

(४४)

- शान्तिपूर्ण चित्त छाप्रोभिन्न आनन्दपूर्वक रहन्छ ।
- स्थिर मन सादा भोजनाको स्वाद लिन्छ ।
- शान्त मन संसारलाई बुझ्छ ।
- सहनशील मन आजीवन मित्रता बनाउँछ ।

(४५)

- मूर्खतालाई बुद्धिमा परिणत गर ।
- सम्बोधि लाभको लागि अज्ञानतालाई नाश गर ।
- असल बन्न पापलाई हटाऊ ।
- सत्य खोज्न भ्रमलाई परित्याग गर ।

(४६)

- करुणारूपी जलले सबै चेतनशील प्राणीहरूलाई नुहाइ दिन्छन् र पोषण प्रदान गर्छन् ।

- जलरूपी न्यायले क्लेश र दुर्गुणलाई दूर गरिदिन्छ ।
- शाहसका जलले जिद्दीपनलाई कोमल ढङ्गले हटाई दिन्छ ।

- प्रज्ञाको जलले नदीलाई बग्न दिन्छ ।

(४७)

- आमाबाबुप्रतिको आज्ञाकारीताद्वारा तिमीले आफ्ना सद्भावना र सद्गुणलाई परिष्कृत गर ।
- शिक्षकप्रति आदर सत्कारद्वारा सद्गुणहरूलाई परिष्कृत गर ।
- रोगीहरूलाई हेरविचार गरी सद्गुणको विकास गर ।
- त्रिरत्नप्रति दान प्रदान गरी सद्गुणहरूका परिष्कार गर ।

(४८)

- पुण्य प्राप्त गर्न पहिला पुण्यबाट आनन्द लेऊ ।
- पुण्यबाट आनन्द लिन पुण्य के हो पहिला जान ।
- पुण्य बारे थाहा पाउन पहिला पुण्य अभ्यास गर ।
- पुण्य अभ्यास गर्न पहिला पुण्यका सद्गुणहरू आफूमा सँगाल ।

(४९)

- शीलहरू गहना हुन् जसले शरीर र मनलाई सिंगाउँछन् ।
- शीलहरू अन्धकारलाई छिचोल्ने प्रकाश हुन् ।
- शीलहरू सुक्खा पछिका वर्षा हुन् ।
- शीलहरू शुत्रुका हमला रोक्न वरिपरि पानी भरिएका गहिरा खाल्टाहरू भएका किला हुन् ।
- शीलहरू दूषित अवगुणहरूका औषधि हुन् ।
- शीलहरू गुरु हुन् जसले बाटो देखाउँछन् ।
- शीलहरू विदेश जान आवश्यक राहदानी हुन् ।

(५०)

- जसले लोभ, घृणा र भ्रमलाई दबाउन सक्छ, उनले धर्म सुखको रसास्वादन गर्न सक्छ ।
- जसले शुन्यताको स्वभाव बोध गर्न सक्छ, ऊ निर्वाणमा पुग्न सक्छ र दुःखबाट मुक्ति पाउँछ ।

क्रमशः

इन्द्रिय हाम्रो शासक होइन सेवक हो

नरेन्द्रनाथ भट्टराई

हाम्रा इन्द्रियहरू हाम्रो सेवा गर्नको लागि राखिएका हुन् न कि हामीलाई शासन गर्न ।

एकदिन एकजना सन्तले चेलाहरूलाई लिएर गाउँको भ्रमणमा निक्लनु भयो । जाँदा जाँदा बाटोको छेउमा एउटा नदीको किनारमा एकजना मानिस बल्छी हालेर पर्खिरहेका देखेर त्यसैको नगिचै गएर सबै बसे । एकैछिनमा एउटा ठूलो माछो बल्छीबाट बाहिर तानेर त्यो मानिसले आफ्नो थैलो भित्र हाल्यो । चेलाहरू सबै त्यो दृष्य हेरिरहेका थिए । सन्तले भन्नुभयो— “हेर बाबु हो ! एउटा इन्द्रिय (जिब्रो) स्वादको पछि लाग्दा त्यो माछोको त्यो हविगत भयो । त्यसबाट शिक्षा लिएर तिमीहरूले पनि अब स्वादको पछि अन्धाधुन्ध लाग्नु भएन ।” साँझ गाउँको एउटा घरमा बास पऱ्यो । रात परेपछि त्यहाँ पानस बालिएको थियो । पानसको प्रकाशको सहायताले सबै जना सुत्ने तरखरमा लागेका थिए । त्यसैबेला एउटा पुतली भयालबाट कोठामा पसेर घुम्न थाल्यो । एक दुई फन्का घुमिसकेर त्यो पुतली पानसको बत्तीमा बस्न पुग्यो । त्यहाँ पर्ने वित्तिकै डढेर मऱ्यो । सबै हेरिरहेका थिए । त्यसै बखत अर्को पुतली आएर त्यस्तै गऱ्यो । त्यो देखाउँदै सन्तले भन्नुभयो— “हेर बाबु हो । भिलिमिली हेर्न खोज्ने आँखा इन्द्रियको आज्ञा मान्दा यी पुतलीले प्राण गुमाए । यसै गरी तिमीहरूले पनि कुरा बुझेर यो इन्द्रियको पछि नलाग ।

भोलिपल्ट जङ्गलको बाटोबाट हिंड्दै थिए । एउटा शिकारी घन्टी बाँधिएको एउटा शिकारी कुकुरलाई साथमा लिएर अघि बढ्दै गएको देखे । कुकुर जङ्गलभित्र पऱ्यो । शिकार पछि-पछि गयो । एकै छिनमा एउटा मृग मारेर शिकारीले घिसाउँदै ल्याएको सबैले देखे । त्यस बखत सन्तले फेरि चेलाहरूलाई भन्नुभयो—

“हेर बाबु हो ! कान इन्द्रियको पछि लाग्दा यो मृगले पाएको फल !” कसरी ? भनी सोध्दा महात्माले भन्नुभयो—

“कुकुरको घाँटीको घण्टीको आवाजमा रमाएर त्यो सुन्न उभिएको मृग सजिलैसंग शिकारीको वाणको फेला पऱ्यो । कान इन्द्रियको पछि लाग्दा यस्तै हविगत हुन्छ भन्ने कुरा राम्ररी बुझ ।” हिंड्दै थिए, साँझ पर्न पर्न लागेको मात्र थियो एउटा चेलाले पोखरीको कमलको फूलभित्र बसिरहेका भमरालाई देखेर गुरूलाई प्रश्न गरे, “होइन गुरुदेव ! कमलको फूल बन्द हुने हुने बेला भइसक्दा पनि यी भमराहरू भित्रै बसिरहेका छन् ?” यति के सोधेका मात्र

थिए, साँझ पऱ्यो,सूर्य डुबे, कमलका फूलका पत्ताहरू खुम्चिँदै गएर बन्द भए । गुरूले भन्नुभयो—“अब भोली बिहान आएर हेर के हुन्छ ।”

भोलिपल्ट बिहान सबेरै चेलाहरू आएर परैवाट देख्छन् त हात्तीहरू आएर ती बन्द कमलका फूल डाँठसमेत चपाउँदै खाइरहेका ! गुरूले तब भन्नुभयो—

“देख्यौ ? गन्धको इन्द्रियको बसमा पर्दा भमरालाई भएको अवस्था ? कमलको गन्धमा मुग्ध भएर रहँदा कमलभित्रै रातभरि त्यहाँ थुनिनु पऱ्यो । अनि बिहानै मृत्युमा पुग्नु पऱ्यो ।” कुटीतर्फ फर्कँदै थिए एकजना मानिसले बाटोमा उहाँहरूलाई रोक्दै भने—

“एकैछिन उता नजानुस् हामी हात्ती पक्रन घर पालुवा ढोई (पोथी हात्ती) लाई पठाएका छौं । उ हेर्नुस् त ढोईले कसरी मत्ताको खुट्टा र घाँटीमा डोरो मस्काइ रहिछे ।” भने । सबै जना त्यो दृष्य हेर्दै थिए । मत्ता चाहिँ मस्त भएर ढोईसंग आँग दल्दै थियो । ढोई चाहिँ डोरी बाँध्नमा व्यस्त थिई । त्यो दृश्य देखाउँदै चेलाहरूलाई महात्माले भन्नुभयो—

“देख्यौ बाबु हो ! स्पर्श इन्द्रियको पछि लाग्दा त्यो मत्ताको दुर्दशा ।” यति मात्र के भन्नुभएको थियो, मत्ता हात्ती ढलिहाल्यो ।

माहुतेहरू गएर कसकास गरेर मत्तामाथि चढेर सुइरो बऱ्चरो प्रहार गर्दै तह लगाउन लागे । मत्ता रूँदै कराउँदै भाग्न बल गऱ्यो तर बलियो डोरीले बाँधिएकोले सकेन । र गताम्य भएर दुःख र दर्दले गर्दा बाध्य भएर केही दिन मै माहुतेको आज्ञा पालन गर्न थाल्यो । यसरी कामेन्द्रियको वशमा पर्दा जङ्गलको राजा सिंह समेतलाई थर्काएर बस्ने हात्ती जीवनभर भारी र मानिस बोक्दै रहनु पऱ्यो ।

एउटा मात्र इन्द्रिय मालिक हुँदा त त्यस्तो विजोग हुन्छ भने मानिस त पाँचै इन्द्रियलाई मालिक मानेर यिनकै आज्ञा पालनमा, यिनकै मनोरथ पूर्ण गर्नमा हरबखत संलग्न हुन्छन् भने मानिसको जीवन दशा चिन्तापूर्ण, विषादपूर्ण हुनमा के आश्चर्य !

- लुतोमा मलहम लगाए लुतो कम हुन्छ । त्यसैगरी अशान्त मनलाई सतसंगतमा लगाएमा मन शान्त हुन्छ ।
- नेल हतकडी चाहे सुनको होस् चाहे फलामको, दुबैले बाँध्छ । यसैगरी कर्म चाहे शुभ होस् चाहे अशुभ, दुबैले बन्धनमा पार्दछ । ❖

२५५७ औं बुद्ध जयन्तीको लहरमा लहरिँदै सिक्किम सम्म ...

भिक्षु गौतम 'शिशिर'

श्रीघः विहार

जीवन एउटा यात्रा हो । जीवन यात्रामा थुप्रै-थुप्रै उकाली र ओरालीहरू आउँछन्, अनगिन्ति भन्ज्याङ्ग र चौतारीहरू आउँछन् ठूला-ठूला जँघार, खोला र नाला, ताल तलैयाहरू पनि । जीवन भोगाइको क्रममा मानिसले अनेकौं यात्राहरू गर्नुपर्ने हुँदोरहेछ, कुनै यात्रा रहरले, कुनै यात्रा करले, कुनै साथी भाईसंग मनोरञ्जन त कुनै समाजको लागि दर्शन दिन र बौद्ध धर्म ब्यवहारिक प्रचार प्रचार गर्ने हेतुले गर्नुपर्ने रहेछ ।

यसपटक म धम्मयात्राको लहरमा लहरिँदै जाँदा २५५७ औं बुद्ध जयन्तीको पावन अवसरमा म एकलै काठमाडौं देखि ज्येष्ठ २ गते बुद्ध एअर चिटिक्क परेको सानो जहाज भित्र रमाउँदै घुसेँ । म सम्भन्छु बुद्ध एअर हवाईजहाजको सीटमा बसेर आकाशको बादल माथि-माथिबाट कपास जस्तै बालको बूट्यानहरू हेर्दै विराटनगरसम्म हवाई जहाजबाट पुगेँ । विराटनगर देखि पूर्व भ्रमापा दमक दानबहादुर मगरको घरमा बुद्ध पूजा र धर्मदेशनाको लागि प्रेम कुमार लामा (मगर) ले मिलाउनु भएको थियो । प्रेम कुमार आले मगर (लामा) एउटा भुटानी शरणार्थी भएपनि नेपाल बुद्ध भूमिमा बौद्ध धर्म प्रचारको लागि कहीं आयोजक बनेर, कतै सहभागी, कतै सहयोगी बनेर त कहिले वक्ता बनेर, कतै अतिथि बनेर अनि कुनै बेला साधक र मगर समाजको पूर्व भ्रमापाको वरिष्ठ प्रशिक्षकको भूमिकामा बुद्ध धर्मको हितार्थ विभिन्न ठाउँलाई कर्मथलो बनाएर समाज सेवा गर्नु भएको थियो ।

अहिले अमेरिका यहि असार १८ तारिखमा जानुभयो । यसपालिको उहाँसंगको अन्तिम बुद्ध जयन्तीको कार्यक्रम यसप्रकार मनायौं । दमक बेलडाँगी भुटानी शरणार्थीहरूको गुम्बामा बुद्ध पूजा प्रवचन र विदाईको कार्यक्रम भयो । त्यहाँबाट हामी ३ जना प्रेम कुमार आले मगर (लामा), तिल बहादुर मगर लामा ज्येष्ठ ७ गते भ्रमापा देखि पाँचथर जिल्ला रवि बजार निवासी निर कुमार मगर (लामा) को घरमा कार्यक्रम गर्न पुग्यौं ।

त्यहाँ कार्यक्रम सम्पन्न भयो । त्यहाँबाट नेपालका राष्ट्रिय विभूति शान्ति नायक तथागत सम्यक सम्बुद्धको त्रिसंयोग पूर्ण पवित्र दिवस बुद्ध जयन्ती मनाउनको लागि इलाम जिल्ला महिम्बा गा.वि.स. वार्ड नं. ६ मा निमन्त्रणा भएकोले त्यहाँ पुग्ने हाम्रो जमर्को गर्दै गाउँ घरको त्यो सानो गोरेटो बाटा सुस्त-सुस्त पाइला चाल्दै कच्चिबाटो कतै हिलो कतै पानी कतै अनगिन्ती भन्ज्याङ खोला र नदी उजाड उजाड तारेभिरहरू पार गर्दै भोक, तिर्खा सहँदै पानी र सुखा रारा चाउचाउ बिस्कुट चपाउँदै पानी खाँदै उकाली र ओरालीमा लौरो टेक्दै-टेक्दै बुद्धजयन्ती मनाउने लक्ष्यभावनाको लहरमा कदम-कदम संघर्ष गर्दै गन्तव्य विन्दुसम्म पुग्न लाग्यौं ।

गाउँबासी समाजमा वर्षमा एकपटक बुद्धजयन्तीमा अभियान मनाइने गरिन्छ । हामी नेपाली सबै शान्तिनायक एवं एसियाको ज्योति बुद्धको जन्मभूमि देशको नागरिक हौं । त्यसैले हामी नेपाली तिमी बाहुन, म कामी, कोही दमाइ, कोही च्यामे केभो त जात फरक परेर ? तिम्रो हाम्रो एकै थलो हुँदा हुन्छ हामी सबै नेपालीको भलो । मिलि बसौं एकै भएर सबैको रगत रातो । अहिले नेपाल आमाको लागि बुद्धको ज्ञानको उपदेशको खाँचो छ । बुद्धधर्म सत्यसाँचो मार्ग छ । धम्मयात्रा लहरमा लहरिँदै घुम्दैफिदै कहिले हाँसोमा, कहिले जीवन आँशुमा पारगर्दै त्यो फुएतप्पा महिम्बा-छ, कु-वराही बुद्ध पहर छुगां गुम्बा (विहार) पुग्यौं । त्यहाँको मगर, नेवार, तामाङ, गुरुङ समाजमा बुद्ध जयन्तीको चहलपहल प्रसार-प्रसार कार्यक्रम सक्रिय चलेको थियो । ८ गते देखि १० गतेसम्म बुद्ध पूजा र पालैपालौ भिक्षु र लामाहरूबाट धर्मदेशना प्रवचन कार्यक्रम र ज्ञानमाला भजन भयो ।

११ गते विहान सचिव जीवन मगर कार्यक्रम सञ्चालक हुनुहुन्थ्यो भने धेरै नै संघसंस्थाका मानिसहरूको सहभागिता थियो । विहान पूजा, धर्मदेशना, जलपान र भोजन पछि सम्पूर्ण जनजाती लिम्बु, राई,

तामाङ, नेवार, मगर, गुरुङ, थकाली, सेर्पा, भुटानी, मेचे सामुहिक रूपमा इलाम महिम्बा गुम्बा विहारमा भेला भएर बुद्ध जयन्तीको अवसरमा रथ बनाएर जात्रा गर्दै फेदिम पाँचथर जिल्ला रविबजार शान्ति रथयात्रा गरेर जनजाती भवनमा आ-आफ्नै पहिचान भेषभुषा देखाउँदै भाषाभाषी, धर्म संस्कृती कार्यक्रम सु-सम्पन्न भएको थियो । २०/हजारको हाराहारीमा गाउँ वासीहरू सहभागी भएका थिए । त्यो दिन रवि बजारमा मेला (हतिया) लागेको हुनाले नै धेरै मानिस भएको होला । २५५७ औं बुद्ध जयन्ती त्रिसंयोग बुद्ध भगवानको मातृभूमि नेपाल राष्ट्र लुम्बिनीको शालोद्यानमा बोधिसत्व सिद्धार्थको जन्म भएको दिन यसै दिनमा बोधिसत्वले सुख, शान्ति र बुद्धत्व प्राप्त गरी ज्ञान लाभ गर्नुभएको हो । ८० वर्षको उमेरमा महापरिनिर्वाण प्राप्त गर्नुभएको हो । यही वैशाख पूर्णिमाको शुभ सन्देश तथा बुद्धजयन्ती महोत्सव भव्यसाथ सु-सम्पन्न भयो ।

त्यहाँ पशुपतिनगरमा बेलुकी साधारण कार्यक्रम भयो । भोलिपल्ट चियापान गरेर दार्जिलिङ्ग, श्री अन्तुको डाँडा, मिरिक चियावारी कञ्चनजङ्घाको मिठो मुस्कान हेर्दै पुग्यौ बुद्धपूजा धर्मदेशना कार्यक्रम सम्पन्न भयो । त्यसपछि साहित्यिक पत्र-पत्रिका पसलमा खुशीहरू साटासाट गर्न पुग्यौ । त्यहाँबाट टाटा सोमो गाडीमा कालिम्पोङ टिस्टासंग माया साटन पुग्यौ । त्यहाँबाट सिक्किमको राजधानी गान्तोक पुग्ने हाम्रो धोको थियो । जेहोस् बेलुकी साँझमा पुग्यौ । सिक्किममा पनि बुद्धपूर्णिमा चण्डी पूजा राईहरूको रहेछ । हामी पनि पुग्यौ बुद्धपूजा गुम्बामा गयौ । सिक्किम सुन्दर, चम्किलो र महँगो बस्ती रहेछ । गान्तोकको माटोमा भुलेका मनहरू बम्बई, दिल्ली भन्दा पनि सिक्किम रमणीय छ । त्यहाँबाट १४ गते विहानै सिलगुडी हुँदै भापा, दमक, बेगडाँगी भुटानी

शरणार्थी क्याम्पको बुद्ध विहारमा अमेरिका, डेनमार्क, अष्ट्रेलिया जानेहरूलाई अन्तिम विदाई कार्यक्रममा बुद्धपूजा, धर्मदेशना कार्यक्रम सम्पन्न भयो । आप्रवासी भुटानी शरणार्थी मित्रहरूलाई विदाई गर्न पुग्न पाउँदा खुशी लाग्यो ।

“सब्व पापस्स अकरणं, कुसलस्स उपसम्पदा सच्चित्त परियोदपनं एतं बुद्धानु सासनं”

अर्थात्- “पाप कार्य नगर्नु, कुशल धर्म कार्य गर्नु र आफ्नो चित्त परिशुद्ध गर्नु” यही नै बुद्धको मूल शिक्षा हो । यसरी यात्राको लहरमा लहरिदै जाँदा वर्षमा एकपटक बुद्ध जयन्तीको पावन अवसरले पनि नयाँ नौलो जस्तो अनि आफैं पनि बदलिएको जस्तो अनुभव भयो । ❖

मां जुयाः स्व

लेलिन शाक्य

मचाया मां जुयाः स्व
गुलि थाक् धयागु सी
मतिना थःगु इना स्व
ममता छु खः धयागु सी
वात्सल्य प्रेम याना स्व
महिमा गुलि दु धयागु सी
मुलय् मचा तथाः स्व
नाता छु खः धयागु सी
माँया दुरु त्वंका स्व
अमृत छु खः धयागु सी
मायाँ मचा ब्वलंकाः स्व
स्याःया मर्म छु खः थुई
मां जुयाः म्वानाः स्व
पीर धन्दा धयागु सी
ज्यान सिबे मचा तःधं
धयागु मामं जक सी
ख्वःमह मचा ह्यय्का स्व
करुणा छु खः धयागु सी
मचा त्वःता वनाः स्व
मन धैगु गन सी

(साभार- यःमां छ लुमं)

धर्मकीर्ति विहारमा बुद्धपूजा र धर्मदेशना २०७० मा

मिति	बुद्धपूजा	धर्मदेशना
असार १ गते, शनिवार	पञ्चावती गुरुमां	पञ्चावती गुरुमां
असार ३ गते, सोमवार	वीर्यवती गुरुमां	वीर्यवती गुरुमां
असार ९ गते, आइतवार	चमेली गुरुमां	धम्मवती गुरुमां
असार १६ गते, आइतवार	त्यागवती गुरुमां	त्यागवती गुरुमां
असार २४ गते, सोमवार	केशवती गुरुमां	केशवती गुरुमां

मीना तुलाधर व धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी

“धर्मकीर्ति धम्मवती सम्मान” छायापीगु ताःलानादीम्ह “मीना तुलाधर”या म्हसीका

प्रस्तुति- लोचनतारा तुलाधर

थौकन्हय् धर्मकीर्ति विहार संरक्षण कोषया सचिव पदय् च्वनाः ज्या भाला कया च्वनादीम्ह मीना तुलाधर अष्टमानसिं बनिया व दिल शोभा बनियाया तःधिकःम्ह म्थ्याय् खः । उगु इलय् वयकःया अजि चम्पावति बनिया (इतुम्बहाः) धर्मकीर्ति विहारया छम्ह सक्रियम्ह उपासिका खः । धम्मवती गुरुमां, मांगुणवती गुरुमां, रत्नमञ्जरी गुरुमांपिसं नकतिनि विहार स्थापना याना बिज्यागु इलें निसें गुरुमांपिनिगु धर्मउपदेशं प्रभावित जुयाः वयकलं थः म्थ्याय्पिं, भौपिं, छय्पिन्त विहारय् ब्वनाहय्गु याना दिल । वयकःया आपालं छय्पिं मध्ये मीना तुलाधर नं खः । मचानिसें आखः ब्वनेगुलिई अतिकं मेहनतीम्ह मीना तुलाधर चम्पावती अजिया ल्यू ल्यू विहारय् भायाः आपालं गुरुमांपिनिगु सक्षम नेतृत्वय् आपालं बुद्ध धर्म अध्ययन यायेगु त्वःताः चूलाकल । वि.सं. २०२८ सालय् यलय् जूगु प्रथम बौद्ध हाजिरी जवाफ प्रतियोगिता जूबलय् मीना तुलाधर व मेपिं पासापिं नं धर्मकीर्ति विहार पाखें दर्शक जुयाः स्वः भाःगु खः । उबलय् धर्मकीर्ति पाखें बरदेश मानन्धर, नानीमैयाँ मानन्धर पिनि पुचलय् पुचः नायो कथं रत्नदेवी (अजि) मानन्धरं ब्वति काःगु खः । तर थः पिनिगु पुचलं अबलय् प्रतियोगिताय् बुका वय्माल । अनं लिहां वसां निसें विहारया ल्यासे ल्याय्म्ह नापं मीना नं धम्मवती गुरुमां समक्ष भी नं धर्म अध्ययन यायेगु गोष्ठी छःगू नीस्वने माल धकाः खँ ल्हानाः प्रस्ताव तयाः वि.सं. २०२८ जेष्ठ ७ शुक्रवार स्वीम्ह जिज्ञासु युवाः युवतीपिनि पुचलं धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी नीस्वन । उबले निसें थौतक गोष्ठीया गतिविधि निरन्तर रूपं न्ह्यानाच्वन । धम्मामानुशासक पूज्य अश्वघोष महास्थविर, अध्यक्ष धम्मवती गुरुमांया कुशल नेतृत्वय् गोष्ठीया दुजःपिनिगु निस्वार्थगु श्रद्धा भावं थौं पीछक्वःगु दँ मुंज्या यात ।

पीछदँया गोष्ठीया जीवनकालय् मीना तुलाधरं बुद्धधर्म अध्ययन, संबर्द्धन व प्रचार प्रसारय् थी थी कथं योगदान बियादिल । शिक्षा प्रति तसकं मन क्वसाःम्ह

वयकलं अर्थशास्त्र व नेपालभाषाय् एम.ए. याना दीगु दुसा परियति शिक्षा पाखे सद्धम्म पालक परिक्षाय् बोर्ड प्रथम (वि.सं. २०६५) जुया दिल सा वि.सं २०६८ सालय् परियति सद्धम्म ‘कोविद’ उपाधि प्राप्त यानादिल । पेशागत रूपं शिक्षण पेशाय् संलग्नम्ह वयकः पब्लिक यूथ क्याम्पस व रत्नज्योति बहुमुखि क्याम्पसय् २६ वर्षया अनुभव मुंका दियाच्वंगु दु । वि.सं. २०५२ निसें वि.सं. २०६० तक रत्न ज्योति बहुमुखि क्याम्पसय् क्याम्पस प्रमुख जुयादिल । वि.सं. २०६३-२०६७ तक पब्लिक यूथ क्याम्पसय् निमित्त क्याम्पस प्रमुख जुयादिल । थौकन्हय् थ्व हे क्याम्पसय् वयकः सह प्राध्यापक पदय् च्वनाः सहायक क्याम्पस प्रमुख जुया च्वनादीगु दु ।

म्थ्याय्, कलाः मांया रूपय् जक मुख पेशागत रूपय् नं व्यस्त जीवन न्ह्याका च्वनादीम्ह मीना तुलाधर धर्मकीर्ति विहार व गोष्ठीया गतिविधिइ ज्या यायेगु त्वःफिका मदी । पदिय हिसावं गोष्ठीया संस्थापक सदस्य, वि.सं. २०४९ निसें २०५९ तक गोष्ठीया उपाध्यक्ष, वि.सं. २०६२ निसें २०६५ तक गोष्ठीया सह सचिव वि.सं. २०६०-२०६२ तक गोष्ठीया कार्यकारिणी सदस्य जुया दिल । अनं वि.सं. २०६१-२०६४ तक धर्मकीर्ति विहार संरक्षण कोषया सहसचिव जुयाःलि वि.सं. २०६४ निसें आःतक संरक्षण कोषया सचिव जुयाः आःतक सकृय रूपं ज्या याना च्वनादीगु दु ।

वयकलं वि.सं. २०६० सालय् नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठानय् जूगु बौद्ध पुस्तक प्रदर्शनीया संयोजक जुया ज्या याना दीगु दु । अथे हे गुरुमांपित पब्लिक स्पीकिङ ट्रेनिङया नं संयोजक जुया दीगु दु । गोष्ठी न्हपां शुरू याःगु अल्पकालीन प्रब्रज्या शिविर इन्दावती गुरुमां नापया संयो जकत्वय् वि.सं. २०६३ निसें न्याकः तकया शिविरय् संयो जक जुया दिल ।

वयकः मीना तुलाधरयात थुगुसीया धर्मकीर्ति धम्मवती सम्मानं छायापे खंगुलिं गोष्ठीं लसता प्वंका च्वना । भित्तुना देछाना च्वना । ❖

“धर्मकीर्ति अश्वघोष सम्मानं” छायापीगु ताःलानादीम्ह भाजु बरदेश (देवेन्द्र) मानन्धरया म्हसीका

धर्मकीर्ति विहार व अध्ययन गोष्ठीई वयकःया योगदान-२

प्रस्तुती- इन्द्र कुमार नकःमि

उकथंया मेहेनतं यानाः वयकः बुद्ध शिक्षाया ज्ञाता जुल । थः सक्षम जुयाः जकं मेपिन्त स्यनेकने याःसा थासे लाइगु खँय् वयकः तसकं सचेत खनेदु । थुकीया लागी अध्ययन गोष्ठीया शनिवाया कक्षायात प्रभावकारी ढङ्गं न्ह्याका यंकाः थःत थःम्हं जाँचय् यायेगु कथं थःपिसं वहे कक्षा सञ्चालन, वक्तु जायाः, सभापति जुयाः, रिपोर्टर जुयाः, टिप्पणीकार जुयाः, थःम्हं सःगु स्यूगु न्ह्यव्ययेगु छगू दबूया रूपय् नं विकास यायेगुलि न्ह्यज्याना दिल । प्रकाश दाई नं छम्ह न्हूम्ह पासाया रूपय् मदन दाईयात अथेहे २०३०/३१ साल पाखे बरदेश दाईनं म्हसीका दिल । बरदेश दाई नं हे मदन दाईयात नं थःम्हं लिना च्वनागु लँपुई यंकुसे मदन दाईया खुबीयात न्ह्यव्ययेगु ज्याया हेतु जुया दिल ।

(ख) गांगामय् धर्म प्रचारया क्षेत्रय् :

“जि धयाम्ह जिगु जक मखु जिगु जःखः छ्वाखेरं च्वंपिनिगु नं खः । जि भिंसा जिगु जःखः च्वंपिन्त सिचुई । जि मभिनकि जिगु जःखःच्वंपिन्त इक्कुई” धयाथे थः सक्षम जुयालि थः जःखःयात नं वहे सिचुगु जः इना वीमाः धयाथे गोष्ठीया निगूगु आजु कथं भन्ते, गुरुमां पिनिगु नेतृत्व, थः सहकर्मी पासापिनिगु ग्वहालि नापनापं थःगु कार्य कुशलता व थःगु बौद्धिकतायात नं छय्लाः नेपाः या गां गामय् वनाः बुद्धया दुःखं मुक्तगु लंपु क्यने या नितिं थः मतप्वाः जुया दिल । आर्थिक, भौतिक, शिक्षा व मेमेगु क्षेत्रं ल्युने लाःपिन्त नं बुद्धया शिक्षा स्यनाः थःगु जीवन नाप नापं मेपिनिगु जीवन नं धन्य यायेगुलि उलि हे न्ह्यज्याना दिल ।

(ग) बुद्ध शिक्षा सम्बन्धी सफू व पत्रपत्रिका प्रकाशनया क्षेत्रय् :

बुद्ध-शिक्षायात अफु सशक्त रूपं जनमानसय् थ्यंके या नितिं “धर्मकीर्ति” नामक पत्रिकाया सम्पादक जुयाः २०४० असार निसं २०४२ वैशाख तक व २०४२ जेष्ठनिसं २०५१ असार तक प्रकाश बज्राचार्य नापं सम्पादक जुयाः । धर्मकीर्ति पत्रिकायात धिसिलाकेत

योगदान विया दिल । नापनापं थी थी च्वसु व स्य-स्यलाःगु सफूत अनुवाद यानाः नं बुद्धया दर्शन व मौलिक शिक्षायात अध्ययन यायेगु अवसर सर्व साधारणपिन्त चूलाकेगु ज्यानं उलि हे च्वन्त्याका दिल ।

(घ) स्वदेश तथा विदेशया बौद्ध विद्वानपिन्त लसकुस यायेगु क्षेत्रय् :

थुगु प्यंगूगु आजु पूर्वकेगु भवल्य् नं थी थी बौद्ध विद्वानपिं नापं स्वापू तयाः उपिंपाखे बुद्ध शिक्षायात थी थी सवालं सयेकेगु अवसर चूलाकेगु ज्या जुल । बौद्ध विद्वानपिसं धर्मकीर्ति विहारय् वयाः विहार व गोष्ठीया दुजःपिनिगु सेवा सत्कारयात उपिं स्वदेश तथा विदेशया बौद्ध विद्वानपिसं थःगु जीवनया छगू लुमंके बहःगु दिं कथं कया यंकूगु दु धयागु खँ उपिं बौद्ध विद्वानपिं हाननं वयाः थःम्हं सःगु स्यूगु खँत आदान प्रदानया भवल्य् विज्याई बलय् वा भाई बलय् उगु सेवा सत्कारयावारे नं कना विज्याइगुलिं बरदेश दाई प्रमुख न्हापाया पुस्ताया दाजुपिं व ततापिं दुजः पिनिगु क्वातुगु संकल्पयात तस्सकं च्वछाय् बहःजू ।

अध्ययन गोष्ठीया न्हपांम्ह निम्ह छ्याञ्जेपिं मध्ये अमीर कुमारी शाक्य नापं २०३० सालया न्हपांगु ज्यासना पुचःया छ्याञ्जे जुयाः अध्ययन गोष्ठीयात थः ज्यासना पुचःया दुजः पासापिं व मेपिं दुजःपिलिसं जानाः थी थी विधाय् सबल व सक्षम यायेगु ज्या थःगु कार्य क्षमतायात न्ह्यव्यय्गु ज्याय् नं उतिकं च्वन्त्याः । उलिजक मखु २०४० सालं ५० म्ह, २०४१ सालं ६५ म्ह व २०४२ सालं २१ म्हेसित दुजः पासापिनिगु ग्वहालिं निःशुल्क रूपं एस.एल.सि.या थी थी विषयसं कोचिङ्ग क्लासया ग्वसाः ग्वयाः छम्ह दक्षम्ह शिक्षक जुयाः विद्यार्थीपिन्त थःगु व्यवहारं परिवर्तन यायेत नं सफल जूगु दु । लिपाया गुलिखे अध्ययन गोष्ठीया दुजःपिं थः गबलें निसं अध्ययन गोष्ठी वयेगु शुरू जूगु धकाः न्यंसा एस.एल.सि. (SLC) या कोचिङ्ग क्लासं धकाः धाईपिं पासापिं नं तःम्ह हे दु ।

क्रमशः

भिङ्गु कर्म यायां वने धाःम्ह उपाशिका बसुमाया

(उपाशिका म्हसीका)

हेरारत्न शाक्य

युवक बौद्ध मण्डल

बसुमायाया उमेर स्वयंबल स्वकःज्या जंकु धुंकूम्ह थें खनेदु । म्ह धुसि लुइ धुंकल । व जुइगु स्वयंबले बुरिम्ह धाय् मत्वः । वया काय् म्थ्याय् सूं नं मदय् धुंकल । याकःचा । वया आय् ताहाकः । वया मिजं नं वइत व बाजः वंबले हे त्वःता वन । याक काय्या नं छम्ह काय् दयका मन्त । भौ नं पयनं वन । छय् छम्ह दुगु नं भौ नं हे ज्वना वन । आःगन दु धैगु मस्यू । याकः मिसा सां उबले ल्यासेपिं थें बल्लाः । न्हू छें दनि थाय् चीप ध्वते यायेगु ज्या यायां जीवन हनाच्वन । व गनं पयनं मवं । भचा उमेर वनेवं विहारे भन्ते पिन्थाय् संगत याः जुल । धर्मया खँ न्य न्यं धैर्य बः कयाः म्वानाच्वन । फत्तले ज्या नं यानाच्वन । ज्याला वइगु ध्यवा छुं भति बैकय् तया तःगु दु । कमाइ दुबले छुं भति दान नं याइम्ह खः । आः ज्या वने मफुत । फुकी काय्चा म्थ्याय्चा पिनिंसं नं वास्ता याः गु मखुत । अंश काः वैम्ह छय् छम्ह दुगुलिं खःला मस्यू । जंकु नं याना विइपिं सुं मदु ।

उकिं हे खःला व न्थ्याबलें सुथय् विहारे भन्ते पिनिथाय् सुचुकुचु यायेत व विहारे पिवाः च्वनेत भगवान् बुद्ध व भन्तेपिनिगु सेवा यायेत वनाच्वनी । विहारे हे कौला ज्यःना यानाः बान्हि ईले धुसि लूगु म्हं तुतां चुचू काय्चा भौ नं कया व्यूगु लखं जाथुयाः नइगु जुयाच्वन । गुबलें भन्तेपिनि माया वनाः विहारे छाय् हैगु सिसाबुसा, विस्कट, जाकि विया हइगुलिं न्याना नयेम्वाः । क्यें, तरकारी, मसला जक न्याःसा गाः । गुबलें गुबलें ला बेलि थुइ मं मदैबले च्या व विस्कट जक नयाः नं गाकी । जःला खःला पिंसं विहार वने म्वाल म्हं मफय्क धाःसां वया मन मवनेमफु । वं सिल धर्म कर्म हे जीवनया अन्तिमम्ह पासा खः । मेपिं बः कायेपिं नं मदु । सी त्येका भिङ्गु खँ जक न्यने दःसा थः दुर्गती लाइमखु धकाः भापिया च्वनी ।

थःगु मनं सुइतं मभिं खने म्वाय्क म्वाय् दइ धकाः मती दु । उकिं मेपिंसं गंसां व म्हं फत्तले वं हे वनिगु । जितः विहारे याउंसे च्वं । धर्मया खँ न्यने दु । भन्तेपिनिगु सेवा याये दु । ध्यान नं मंदत्तले च्वने दु धकाः धया जुइ । भिंपिं जक संगत याये दुगुलिं खःला वया ल्वय् नं छुं मदु । मफु नं मजू । चिकुलां भचा वइत थाकु । वहनी

भुतू च्याके मं मदु । स्टोभ, ग्यांस भुतू मदु, हिटर स्यनी बले ल्हवने मसः । अले चिनी बजि लखय् फवया नयाः चनेगु धकाः कना जुइ । विहारे भन्ते गुरुमापिनिसं कनीगु बुद्धकालया उपाशक उपाशिकापिनिगु खँ लुमंकाः स्वर्ग सुगतिया आशिका यानाः लय् निक्वः जक जूसां अष्टशील पालन यानाच्वनी । अथे धर्मे श्रद्धा तया च्वंगुलिं हे खःला— वया सुं लिसे छसः हालेम्वाः । सुं शत्रु मदु । सकस्यां माया वंका च्वनेदु । बागू किलोमिटर तापाःगु विहारे न्हिं न्हिं सुथे वनीम्ह न्हिं ३, ४ बजे तिन छें लिहाँ वई । उमेर कथं म्हं वंसां मन याउंकाः छुं मज्जीक वने धैगु मती तयाः व बसुमाया अजि विहारे आः तक नं वना हे च्वन तिन ताकि धर्म मनय् ततं भिङ्गु कर्म यायां वने दय्मा । ❖

धर्मकीर्ति पत्रिकाको विशेष सदस्यहरू

क्र.सं. ७७९

श्री त्रिरत्न शाक्य

कुटुबही, चाबहिल, काठमाडौं

रु. १०६२/-

क्र.सं. ७८०

श्री सानुभाई शाक्य

कुटुबही, चाबहिल, काठमाडौं

रु. १०६२/-

क्र.सं. ७८१

श्री तिर्थराज शाक्य

लगन टोल, काठमाडौं

रु. १०००/-

क्र.सं. ७८२

श्री चन्द्रदेवी डंगोल

स्वयम्भू, रिङ्गरोड, काठमाडौं

रु. १०००/-

क्र.सं. ७८३

श्री दिव्यश श्रेष्ठ

केलटोल, काठमाडौं

रु. १००५/-

बुद्ध धर्मय् विनयया निर्माण

सुनिता मानन्धर

बुद्ध धर्म व्यावहारिक व वैज्ञानिक धर्म खः । भगवान् बुद्धं स्वयं चतुआर्यसत्य थुइका विज्यायेधुंकाः तिति बुद्धत्व प्राप्त जुल धकाः धयाविज्याःगु खः । बुद्ध धर्मया मू ग्रन्थ त्रिपिटक खः । त्रिपिटक दुःख व दुःखं मुक्त जुइगु जीवनपयोगी उपदेश खः । थुकी मध्ये विनयपिटक बौद्ध संघया संविधान खः । थुकी नियम विनय छु छु कारणं छु छु परिस्थिती प्रतिपादन यायेमाःगु खः धकाः वर्णन यानातःगु दु । बुद्ध धर्मय् ई व परिस्थिती कथं नियम नं दयेका यंकूगु खनेदु । बुद्ध स्वयमं नं ई व परिस्थिति कथं धर्म देशना यानाः नियम धवाथुइका विज्याःगु दु । थुकी मध्ये छुं छुं प्रसंग थन न्ह्यथने ।

चीवरया विषय :

छन्हु भगवान् बुद्ध वैशाली विज्याःगु इलय् अन यक्व हे भिक्षुपिं प्वःप्वः चीवर ज्वनाः वनाच्वन । तसकं चिकुगु माघ फागुनया इलय् बुद्धं गुलि तक चीवर पुने फइ धइगु खँ सीकेगु विचाः याना विज्यात । अनलि हिमपात जुयाच्वंगु चान्हय् खुल्ला थासय् छपु चीवर पुनाः च्वनाविज्यात । न्हापांगु यामय् भचा चिकुसे च्वँसेलि मेगु चीवर पुना विज्यात । द्वितीय यामय् हानं भचा अप्वया वसेलि मेगु छजु चीवर पुना विज्यात । चिकुगु तनावन । थुकथं परिक्षण याना विज्याःबलय् स्वजु स्वयां आपाः चीवर म्वाःगु अनुभव यानाविज्यात । अनलि भिक्षुपिं सःताः त्रिचीवरया अनुमति बियाविज्यात । अथेहे चीवर सुइगु प्रसंग नं अतिकं व्यवहारिक जूगु खनेदु । छन्हु भगवान् बुद्ध चारिका यायां दक्षिणगिरि विज्याःगु इलय् बुँया द्यां क्यनाः आनन्दयात धयाविज्यात, भिक्षु आनन्द ! भिक्षुपिनि लागि बुँया द्यां व कुलो थें यानाः चीवर दयेके फुला ?' अनलि भिक्षु आनन्द चीवर (टुक्रा टुक्रा यानाः सुयातःगु चीवर) दयेका विज्यात । थुकथं भिक्षु संघं छिकथं चीवर पुनेगु अनुमति नं बियाविज्यात ।

मनू हत्याया विषयय् : खय्त ला भगवान् बुद्धं गबले सुयागुं हत्या याये मजिउ धयाविज्याःगु दु । पञ्च

शीलया न्हापांगु शीले नं प्राणी हिंसा मयायेगु हे खः । तर अथे खःसां थन बुद्धकालया छगू घटना न्ह्यथने बहः जू । छन्हु भगवान् बुद्ध वैशालीया कुटागार शालाय् विहार यानाविज्यात । अनलि भगवानं अशुभ भावना यानाविज्यानाः बाःछिति एकान्त थासय् ध्यान च्वनाविज्यात । अन भोजन हइम्ह बाहेक मेपिं सुनानं नाप लाये मखं । थुगु हे इलय् भिक्षुपिनि, नं अशुभ भावना यायां थःगु शरीर प्रति घृणा उत्पन्न जुल । थुकिं यानाः छम्हं मेम्हेसित, स्यायेगु, सीगु नं यात । पात्र, चीवर कायेगु लोभं यानाः नं भिक्षुपिनि हत्या यायेगु यात । बाःछि लिपा बुद्ध ध्यानं दनाविज्याये धुंकाः भिक्षुपिं म्हो जूगु खंकादिल । आयुष्मान आनन्दं दक्व खँ कनाविज्यात । अनलि मनुष्य हत्याया विषयय् थुकथं धयाविज्यात – 'सुनां थुइक थुइकं मनुष्य हत्या याइ, शस्त्र प्रहार याइ, सीगुली प्रशंसा याइ, सीत प्रेरणा बी व पाराजिका जुइ । भिक्षु नाप संवास अयोग्य जुइ ।'

संघ सम्पत्तिया विषयय् :

छन्हु भिक्षुपिसं भगवान् महाभिक्षु संघ विज्याइगु खँ सीवं विहारया खाता, लासा दक्व थवंथवय् इना काल । बुद्ध अन थ्यंकाः 'आसनया लागि व्यवस्था या' धायेवं आसन दक्व इनाः काये धुन बुद्ध गन विहार याये मास्ति वः अन या, आशन बी मखु धाल । थ्व खँ न्यनेवं बुद्धं न्यागू वस्तु विभाजन याये मजिउ धयाविज्यात ।

ल्वगिया सेवा विषयय् :

छगू इलय् भिक्षु छम्ह विरामी जुल । बुद्धं थ्व खँ सीकाः थः हे ल्वगिम्ह भिक्षु नापलाः विज्यात । ल्वगिम्ह भिक्षुयात थम्हं हे लः दायेकल । आनन्द भिक्षुं म्वःल्लुका विज्यात । अनलि बुद्धं धयाविज्यात, भिक्षुपिनि सेवा यायेत मां बौ मद्दु । उकिं थन छम्हं मेम्हेसिया सेवा मयाःसा सुनां याइ ? सुनां ल्वगिया सेवा याइ वं जिगु सेवा याः गु जुइ ।

क्रमशः

धर्मकीर्ति विहार

भगवान् बुद्धको नौ वटा गुणहरू

२०७० वैशाख २८ गते, शनिवार

प्रवचक- शान्त मैत्री भन्ते । प्रस्तुती- राज भाइ तुलाधर

भगवान् बुद्धमा निहित असीमित गुणहरू मध्य नौ वटा विशिष्ट गुणहरूलाई हामीले संघै सम्झने गर्छौं । संयुक्त निकायको विभंग सूत्रमा यी गुणहरू पालि शब्दावलीमा यसरी उल्लेख गरिएको छ- “इतिपि सो भगवा अरहं सम्मा सम्बुद्धो, विज्जाचरण सम्पन्नो, सुगतो, लोकविदु, अनुत्तरो पुरिसदम्म सारथि, सत्था देवमनुस्सानं, बुद्धो, भगवा ति ।”

पहिलो गुण अरहं – भगवान् बुद्ध पूर्णतया सबै किसिमको क्लेषबाट मुक्त हुनुहुन्छ । वहाँले कहिले पनि गुप्त पाप गर्नु हुँदैन । असीमित दान पारमिता पूरा गर्नु भएकोले वहाँ पूजा योग्य हुनुहुन्छ ।

दोस्रो गुण सम्मा सम्बुद्धो – आफ्नै प्रयासले ज्ञान प्राप्त गरेर बुद्ध हुनु भएको, वहाँको कोही गुरु छैन । वहाँ समान लोकमा अरू कोही छैन, सबैभन्दा माथि हुनुहुन्छ ।

तेस्रो गुण विज्जाचरण सम्पन्नो – भगवान् विदर्शना ज्ञान, मनोमय ऋद्धि ज्ञान आदि अष्ट विद्याले सम्पन्न हुनुहुन्छ । त्यस्तै वहाँ प्रातिमोक्ष संवर शील, इन्द्रिय संवर शील आदि १५ वटा आचरण धर्मले पनि सम्पन्न हुनुहुन्छ ।

चौथो गुण सुगतो – भगवान् राम्रो बाटोमा हिंडेको, सबै क्लेश क्षय गरेर निर्वाणको मार्गमा लागेको व्यक्ति हुनुहुन्छ ।

पाँचौं गुण लोकविदु – भगवान्ले कामलोक, रूपलोक, अरूपलोक तीनवटैलाई राम्ररी जान्नु भएको छ । तिनीहरू सबैको अन्तिम सत्यलाई बुझ्नु भएको छ ।

छैठौं गुण अनुत्तरो पुरिसदम्म सारथि – जस्तो सुकै उग्र स्वभाव भएको व्यक्तिलाई पनि भगवानले विना कुनै बल प्रयोग गरेर केवल आफ्नो मैत्रीपूर्ण सत्य वचनले नै दमन गर्न सक्नु हुन्छ ।

सातौं गुण सत्था देवमनुस्सानं – वहाँ सबै देवता र मनुष्यहरूको शास्ता हुनुहुन्छ । वहाँबाट प्राप्त भएको ज्ञानले देवता र मनुष्यहरू दुःखचक्रबाट मुक्त हुन सक्छन् ।

आठौं गुण बुद्धो – चतुर आर्यसत्यलाई साक्षात्कार

गरेको हुनाले वहाँ बुद्ध (सम्यक सम्बोधि लाभ गरेको) व्यक्ति हुनुहुन्छ ।

नवौं गुण भगवा ति – राग, द्वेष, मोह सबै कुनै शेष नरहने गरी भग्न गरिसक्नु भएकोले वहाँ भगवान् हुनुहुन्छ ।

हाम्रो मनमा भगवान् बुद्ध प्रति श्रद्धा र आस्था भएको भगवानको यहाँ विशिष्ट गुणहरूको कारणले हो । वहाँको अनन्त गुणहरू कहिल्यै बयान गरेर सकिँदैन । श्रद्धा भएको श्रावकले भगवानको गुणप्रति शंका नगरिकन वहाँले देखाउनु भएको मार्गमा लागेर आफ्नो जीवनलाई सार्थक बनाउँछ ।

पालि साहित्यको विकास क्रम

२०७० जेष्ठ २५ गते, शनिवार

प्रवक्त- त्रिरत्न मानन्धर । प्रस्तुती- राज भाइ तुलाधर

सिद्धार्थ गौतमले बुद्धत्व प्राप्त गर्नु भएपछि ४५ वर्षसम्म विभिन्न ठाउँमा सर्वसाधारणले बुझ्ने भाषामा धर्मोपदेश दिनु भयो । त्यसवेला मगध देशको मागधी भाषा धेरै प्रचलित थियो । त्यसैले भगवानको उपदेश मागधी भाषामा नै धेरै हुने गर्दथ्यो । मागधी भाषामा वर्णित बुद्धवचन सबै संग्रहित गरेर सुरक्षित रूपमा राखेको हुनाले पालि साहित्य भन्ने गरियो । पालि साहित्य धेरै विशाल भएकोले पालि भाषा भनेर पनि भन्न थालियो । परियाय, पाठ र पक्ति शब्दहरूबाट पनि पालि शब्दको उत्पत्ति भएको भन्ने गरिन्छ । भगवानले दिनु भएको उपदेश कुन परियाय अन्तर्गत बुझ्ने भन्ने प्रश्न वेला वेलामा उठ्ने गर्दथ्यो । संस्कृत शब्द परियायलाई चलनचल्तीमा पलियाय भनिन्थ्यो । पलियायबाट पालि शब्दको उत्पन्न भएको भनेर मान्नेहरू पनि छन् ।

भानक परम्परा अनुसार पालि साहित्यको निरन्तरता अघि बढ्दै रह्यो । आफुलाई मन पर्ने सूत्रहरू कण्ठ गर्ने र आफ्नो शिष्यहरूलाई त्यही कण्ठ गर्न लगाउने गुरु शिष्य परम्पराबाट पालि साहित्य बाँची रह्यो । प्रथम संगायना देखि छैठौं संगायना सम्मको क्रममा पालि साहित्यको आधिकारिकता स्थापित हुँदै गयो । भगवान् महापरिनिर्वाण भएको ३ महिना पछि भएको प्रथम संगायनामा ५०० अर्हत भिक्षुहरूले बुद्धवचन सबै संग्रहित

गरे । सम्राट् अशोकको पालामा तृतीय संगायना हुँदा अशोकले भारत बाहिर श्रीलंका, बर्मा आदि देशहरूमा पनि धर्मदूतहरू पठाएर बुद्ध धर्मको प्रचार प्रसार गर्न लगाए । बुद्धधर्मको प्रचार हुनु भनेको पालि साहित्यको विकास हुँदै गएको भनेर बुझ्न सकिन्छ । श्रीलंकामा भएको चतुर्थ संगायना पछि त्यस देशमा दुर्भिक्ष (अनिकाल) पयो । अनिकालबाट बुद्धवचन कण्ठ पारेका भिक्षुहरूको अन्त भयो भने पछि बाँकि रहने छैन भन्ने सोचेर सबै बुद्धवचन अर्थात् त्रिपिटकलाई ताडपत्रमा लेख्न लगाइयो । त्यसवेला श्रीलंकामा वट्टगामिनी राजा थिए । बर्मा मा मिण्डोन राजाको पालामा पाँचौँ संगायना हुँदा पूरा पालि साहित्यलाई ७२९ वटा संगमर्मरको शीलापत्रमा लेख्न लगाइयो जुन अहिले पनि सुरक्षित छन् । सन् १९५४ तिर छैठौँ संगायना पनि बर्मा मा नै भयो । त्यसपछि पालि साहित्य आधुनिक पुस्तकहरूमा नै प्रचार प्रसार हुन थाल्यो । अहिले त पालि साहित्य अत्याधुनिक कम्प्युटर मिडियामा समेत उपलब्ध छ ।

पालि साहित्यलाई पाँच खण्डमा वर्गीकरण गर्न सकिन्छ । ती हुन् । १) पिटक साहित्य, २) अनुपिटक साहित्य, ३) अर्थकथा साहित्य, ४) टीका साहित्य र ५) वंश साहित्य । पिटक साहित्य सबैभन्दा प्रामाणिक (Authentic) साहित्य हो । बुद्धको उपदेशहरूलाई नवांग बुद्ध शिक्षाको रूपमा पनि विभाजन गर्न सकिन्छ:

१) सूत्र (गद्यको रूपमा), २) गाथा (पद्यको रूपमा), ३) गेय्य (आधा गद्य आधा पद्य) ४) उदान (प्रीति वचन), ५) इतिवृत्तक (घटना क्रम), ६) जातक (पूर्व जन्मको कथाहरू), ७) वेय्याकरण (गंभीर धर्मलाई विश्लेषण गरिएको, अभिधर्मसंग संवन्धित), ८) वेदल्ल (प्रश्नोत्तरको रूपमा संग्रहित) र ९) अभ्भुत अर्थात् अद्भुत (ऋद्धि, प्रातिहार्य) ।

भगवान् आफैले दिनु भएको ८२,००० र अर्हत भिक्षु, भिक्षुणीहरूले दिनु भएको २००० गरी जम्मा ८४,००० धर्मोपदेशहरू पालि साहित्यमा संग्रहित छन् । पालि साहित्यमा भएको बुद्धवचनहरू नै भगवान् बुद्धको सबैभन्दा मौलिक शिक्षा हो भन्दा अत्युक्ति नहोला । यसमा केही उल्लेखनीय बाह्य मिश्रण छैन जुन कुरालाई थेर वादइत्तरका बौद्ध धर्मावलम्बीहरूले पनि स्वीकार गर्दछन् ।

२०७० वैशाख २ गते

विषय- अंगुत्तर निकाय (दुक निपात)

प्रस्तुती- उर्मीला तुलाधर

यसदिन प्रवचक मदनरत्न मानन्धरले अंगुत्तर निकाय (दुक निपात) विषयमा प्रवचन दिनुहुँदै भन्नुभयो— सूत्र पिटकमा ५ वटा निकायहरू छन् । ती मध्ये ४ वटा अंगुत्तर निकाय छन् । अंगुत्तर निकायको दुक निपातमा दुतिय पण्णासक सनिमित्त वर्ग बारे चर्चा गरौँ सनिमित्तमा स+निमित्त सन्धि भइरहेको छ । स भनेको सहित हो भने निमित्त भनेको लक्षण हो ।

सूत्र नं. ७८

भगवान् बुद्ध भन्नुहुन्छ, निमित्त भएर नै पाप अकुशल धर्महरू उत्पन्न हुने हो । निमित्त नभइकन उत्पन्न हुँदैन । त्यसैले निमित्तलाई नाश गर्न सकेपछि पाप, अकुशल धर्महरू पनि उत्पन्न हुँदैनन् ।

धर्म भनेको नै स्वभाव हो । आफूलाई र अरुलाई दुःख हुने कार्य नै अकुशल कार्य हो ।

२०७० ज्येष्ठ १८ गते

विषय- अंगुत्तर निकाय (दुक निपात)

प्रस्तुती- उर्मीला तुलाधर

यसदिन प्रवचक मदनरत्न मानन्धरले अंगुत्तर निकाय दुक निपात अन्तरगत सनिमित्त वर्ग सूत्र नं. ७९ विषयमा प्रवचन दिनुहुँदै भन्नुभयो—

भगवान् बुद्धले यसरी भन्नुभएको छ— भिक्षुहरू हो ! निदान (मूल कारण) भएकोले नै पाप, अकुशल धर्महरू उत्पन्न हुने हो । निदानलाई नाश गर्न सकेमा पाप, अकुशल धर्महरू उत्पन्न हुँदैनन् । कारण नभइकन अकुशल कर्म उत्पन्न हुँदैनन् ।

अकुशल कर्म १० प्रकारका छन्—

शरीरले गर्ने ३ वटा, वचनले गर्ने ४ वटा मनले गर्ने ३ वटा

तृष्णा क्लेशको कारणले गर्दा मानिसहरूले अकुशल कर्महरू गर्दछन् । तृष्णा ३ प्रकारका छन्—

(१) काम तृष्णा — पञ्चकाम सुखको चाहना

(२) भवतृष्णा — फेरि जन्म लिने चाहना

(३) विभवतृष्णा — बाँचुञ्जेल मोज मज्जा गर्ने मरेपछि फेरि जन्मनु पर्दैन भन्ने गलत विचार ।

संघनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको ८७ औं शुभ जन्मोत्सव सम्पन्न

प्रतियोगितामा विजयी प्रतियोगीहरूका साथ भिक्षु अश्वघोष महास्थविर प्रमुख अन्य सहभागीहरू

२०७० आषाढ १ गते, शनिवार

संघनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको ८७ औं शुभ जन्मोत्सवको उपलक्ष्यमा धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठीले बाल बौद्ध चित्रकला प्रतियोगिता आयोजना गरिएको समाचार छ। प्राप्त समाचार अनुसार धर्मकीर्ति विहारको धम्महलमा आयोजित उक्त प्रतियोगिता क्षान्तिवती गुरुमांको संयोजकत्वमा सञ्चालन गरिएको थियो।

“भगवान बुद्ध अथवा उहाँको जीवनको घटनामा आधारित चित्र” विषय राखिएको यस चित्रकला प्रतियोगितामा विभिन्न विद्यालयका कक्षा ५, ६ र ७ गरी कूल ६३ जना विद्यार्थीहरू सहभागी भएका थिए। उक्त विद्यालयको नाम यसरी उल्लेख गरिएका छन्—

(१) त्रियोग उच्च मा.वि. (२) लिटिल एन्जेल्स उ.मा.वि.

(३) विजेश्वरी उ.मा.वि. (४) स्वर्णिम स्कूल
(५) अन्नपूर्ण उच्च मा.वि. (६) एभरेष्ट उ.मा.वि.
(७) आदर्श विद्या मन्दिर (८) ग्रीन फिल्ड स्कूल
(९) स्मल हेभन बोर्डिङ्ग स्कूल (१०) क्याम्पियन स्कूल आदि।

आषाढ ८ गते शनिवारका दिन संघनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको शुभ जन्मोत्सव समारोह तथा पुरस्कार वितरण कार्यक्रम आयोजना गरियो। संघनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको प्रमुख आतिथ्य एवं धम्मदिग्गज गुरुमांको सभापतित्वमा सम्पन्न उक्त समारोह सरोज मानन्धरको संयोजकत्वमा सम्पन्न भएको थियो। समारोहमा धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठीका सचिव लोचनतारा तुलाधरले स्वागत मन्तव्य व्यक्त गर्नुहुँदै पूज्य भिक्षु अश्वघोषको छोटो चिनारी प्रस्तुत गर्नुभएको थियो। यसरी नै भिक्षु अश्वघोषले ओवाद तथा

आर्शिवचन दिनुभएको थियो भने अध्ययन गोष्ठीका उपाध्यक्ष इन्दावती गुरुमाले गोष्ठीको तर्फबाट प्रतियोगितामा विजयी प्रतियोगीहरूलाई नगद उपहार प्रदान गर्नुभएको थियो ।

चित्रकला प्रतियोगिताको निर्णायक मण्डलमा भिक्षु उत्तमो र उपासक किरण चित्रकार निर्णायकको रुपमा रहनु भएका थिए । निर्णायक मण्डलले निर्णय गरिएको चित्रकला प्रतियोगिताको नतिजालाई यसरी प्रस्तुत गरिएको छ—

क्र. सं.	स्कूलको नाम	विद्यार्थीको नाम	श्रेणी
१	विजेश्वरी उ.मा.वि.	यूगेशराज शिलाकार	प्रथम
२	त्रियोग उ.मा.वि.	सोमिका श्रेष्ठ	द्वितीय
३	त्रियोग उ.मा.वि.	ओजश्वी श्रेष्ठ	तृतीय
४	लिटिल एन्जेल्स	श्रीजा श्रेष्ठ	सान्त्वना
५	त्रियोग उ.मा.वि.	कृति श्रेष्ठ	सान्त्वना

प्रतियोगितामा विजयी प्रतियोगीहरूलाई पूज्य भिक्षु अश्वघोष महास्थविरले पुरस्कार तथा प्रमाण पत्र प्रदान गर्नुभएको थियो ।

प्रतियोगितामा सहभागी सबै अन्य प्रतियोगी विद्यार्थीहरूलाई पनि प्रमाण पत्र र पुरस्कार प्रदान गरिएको थियो ।

निर्णायक मण्डलमा रहनुभई सेवा प्रदान गर्नुभएका निर्णायकहरूलाई धम्मदिन्ना गुरुमाले सम्झनाको चिनो प्रदान गर्नुभएको थियो ।

यसरी नै प्रतियोगितामा प्रथम, द्वितीय र तृतीय तथा सान्त्वना पुरस्कार विजेता विद्यालयहरूलाई पनि प्रमाणपत्र तथा सम्झनाको चिनो प्रदान गरियो ।

यस चित्रकला प्रतियोगिता सञ्चालनार्थ नगद तथा जिन्सी पुरस्कार प्रायोजन गर्नुहुने दाताहरूको नामावली र सहयोग विवरण यसरी रहेका छन्—

क्र. सं.	दाताहरू नाम	सहयोग विवरण	कैफियत
१	केहें पुचः	रु. २०००/-	जलपान
२	तारा केशरी ढुङ्गाना	रु. २०००/-	प्रथम
३,४	डा. सुमन कमल तुलाधर	रु. २५००/-	द्वितीय तृतीय
५	अम्बिका श्रेष्ठ	रु. ५००/-	सान्त्वना
६	न्हसला मानन्धर	रु. ५००/-	सान्त्वना

यसरी नै भिक्षु अश्वघोष महास्थविर प्रमुख अन्य गुरुमांहरूबाट पुस्तक र रुमाल आदि विभिन्न सामग्रीहरू पुरस्कारको लागि प्रदान गरी सहयोग गर्नुभएका थिए भने अन्य भन्तेहरूको तर्फबाट पनि चन्दा स्वरुप नगद प्रदान गरिएको थियो ।

अभिधर्म पाठ

पूज्य धम्मवती गुरुमांको ८० औं जन्मोत्सवको उपलक्ष्यमा धर्मकीर्ति विहार श्रीघःनघः मा यही श्रावण २ गते देखि दिनहुँ (विहान ७ बजे देखि ९ बजे सम्म) पूज्य भिक्षु महासंघको तर्फबाट अभिधर्म पाठ एवं धर्मदेशना भइरहेको छ । यस कार्यक्रम श्रावण ९ गते सम्म सञ्चालन हुनेछ ।

कार्यक्रम आयोजक धर्मकीर्ति विहार परिवारले इच्छुक श्रद्धालुहरूलाई यस कार्यक्रममा सहभागी हुनुभई पूण्य सञ्चय गर्नुहुन आमन्त्रण गरिएको छ ।

खेद प्रकट

शान्ति नायक भगवान् बुद्धले मानिसहरूलाई मुक्ति मार्ग देखाउन बोधिज्ञान प्राप्त गर्नुभएको पवित्र ऐतिहासिक भूमि बुद्धगयामा २०७० असार २३ गते आइतवारका दिन अकल्पनिय, दुःखदायी एवं निन्दनिय श्रृंखलाबद्ध बम विष्फोट भएको घटना प्रति खेद प्रकट गर्दछौं ।

यस्तो दुःखद घटना आइन्दा कुनै पनि स्थानमा नघटोस् । यस्तो दुस्कर्म्म गर्ने चेतना, कुनै पनि व्यक्तिमा नआवस् भनी कामना गर्दछौं ।

धर्मकीर्ति पत्रिका
धर्मकीर्ति विहार परिवार

पुरस्कार वितरण

पुरस्कार वितरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिदै

२०७० वैशाख १४ गते

स्थान- जयमङ्गल विहार, ललितपुर

जयमङ्गल विहार परियत्ति केन्द्रबाट वि.सं. २०६९ सालको परियत्ति शिक्षामा उत्तिर्ण भएका ४० जना विद्यार्थीहरूलाई एक कार्यक्रममा पुरस्कार वितरण गरिएको समाचार छ ।

भिक्षु धर्मगुप्त महास्थविरको सभापतित्वमा सञ्चालित उक्त कार्यक्रममा गुणलक्ष्मी शाक्यले स्वागत भाषण गर्नुभएको थियो । धर्मचारी गुरुमां र नानीछोरी शाक्यले सञ्चालन गर्नुभएको उक्त कार्यक्रममा भू.पू. मेयर बेखारत्न शाक्य, मोतिलाल शिल्पकार, सुवर्ण वज्राचार्य, थाई गुरुमां आदिले आ-आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएका थिए ।

कार्यक्रमको अन्त्यमा जयमङ्गल परियत्ति शिक्षा केन्द्रका केन्दाध्यक्षले धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभएको थियो ।

पुरस्कार वितरण कार्यक्रमका दाताहरू यसरी रहनुभएका थिए—

धर्मकीर्ति मिजं पुचःका प्रमुख धनबहादुर नकर्मिबाट परियत्ति शिक्षामा ४० वटा पुस्तकहरू । मोतिलाल शिल्पकार – बुद्ध धर्म प्रारम्भिक ज्ञान २० वटा परियत्ति प्रथम प्रवेशिका २० वटा । हरिवदन वज्राचार्य – कापी ४० वटा, डटपेन ४० वटा ।

नेक्खमी गुरुमां – रु. १००/-, चन्द्रशीला गुरुमां – जयमङ्गल विहारको किताब स्व. हर्षबहादुर, बेटिमाया शाक्य स्मृति कोषबाट – जलपान दान ।

नगदेश बौद्ध समूहको रजत वर्ष प्रवेश

२०७० असार ९ गते

२०४५ असार ९ गते स्थापना गरिएको नगदेश बौद्ध समूहले २५ वर्ष पार गरेको शुभअवसरमा रजत वर्ष प्रवेश दिवस मनाइएको समाचार प्राप्त भएको छ।

संघनायक, अगमहासदधम्म जोतिक धज श्रद्धेय भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको प्रमुख आतिथ्यमा पञ्चशील प्रार्थना एवं बुद्ध पूजा गरी कार्यक्रम शुभारम्भ गरिएको थियो।

समूहका कोषाध्यक्ष रत्नभक्त हाँयजुले स्वागत भाषण गर्नुभएको उक्त कार्यक्रममा समूहका सचिव कृष्णकुमार प्रजापतिले समूहको प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नुभएको थियो।

अर्का अतिथि थेरवाद बौद्ध केन्द्रिय दायक परिषदका अध्यक्ष बखत बहादुर चित्रकारले शुभकामना मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएको थियो।

यसरी नै डा. लक्ष्मण शाक्य र सुगत बौद्ध महाविद्यालयका प्रिन्सिपल डा. सानुभाई डंगोलले नगदेश बौद्ध समूह, नगदेश बुद्ध विहारको प्रगतिको कामना गर्नुभएको थियो।

सोही कार्यक्रममा प्रमुख अतिथि भिक्षु अश्वघोष महास्थविरले वु.सं. २५५६ को परियत्ति शिक्षा परीक्षामा उत्तिर्ण विद्यार्थीहरूलाई पुरस्कार सहित प्रमाणपत्र वितरण गर्नुभएको थियो।

नगदेश बौद्ध समूहको संस्थापक कोषाध्यक्ष लगायत सचिव पदमा रही निरन्तर पचिस वर्षसम्म अटूट रुपमा सेवा सम्पादन गर्नुहुने वर्तमान सचिव कृष्ण कुमार प्रजापतिलाई बौद्ध ल्यायम्ह पुचः नगदेशको तर्फबाट व्यवस्थित एवं सम्मानित गर्ने हेतुले कार्यक्रममा प्रमुख अतिथि भिक्षु अश्वघोषको करकमलबाट दोसल्ला ओढाई सम्मान गरिएको थियो।

कार्यक्रमको अन्त्यमा कृष्णकाजी कोजुले धन्यवाद व्यक्त गर्नुभएको थियो भने सभाध्यक्ष उपासक दीपकराज साँपालले मन्तव्य व्यक्त गर्नुहुँदै सभा विसर्जन गर्नुभएको थियो।

“प्राणी हिंसा गर्ने व्यक्तिलाई आर्य भनिन्दैन। प्राणी हिंसा नगर्ने व्यक्तिलाई मात्र आर्य भनिन्छ।”
- बुद्धोपदेश

४१ औं हाजिर जवाफ प्रतियोगिता सम्पन्न

वि.सं. २०७० ज्येष्ठ २९ गते, बुद्धवार देखि

असार १ गते सम्म

स्थान- भुल्लु, ललितपुर

२५५७ औं बुद्ध पूर्णिमा महोत्सवको उपलक्ष्यमा पासा पुचः ईखाछैं ललितपुरले ४१ औं ललितपुर जिल्ला व्यापी बौद्ध हाजिरी जवाफ प्रतियोगिता सम्पन्न गरेको समाचार छ।

उक्त प्रतियोगितामा दीपंकर परियत्ति नागबहालले प्रथम भई विजयी बन्न सफल भएको कारणले प्रतियो गितामा राखिएको रनिङ्ग शील्ड प्राप्त गर्न सफल भएको थियो। ३ पटकसम्म प्रतियोगितामा प्रथम हुन सफल भएको कारणले यसपाली उक्त रनिङ्गशील्ड दीपंकर परि यत्ति नागबहालले फिर्ता ल्याउन नपर्ने गरी प्राप्त गर्न सफल भएको थियो। प्राप्त समाचारमा उल्लेख भएनुसार उक्त प्रतियोगितामा तःजः मिसा पुचः दोश्रो भएको थियो भने शाक्य सिंह परियत्ति तथा प्रौढ शिक्षालय थैनाले क्रमशः तेश्रो र सान्त्वना पुरस्कार प्राप्त गर्न सफल भएका थिए।

संघनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको प्रमुख आतिथ्यमा, विजयराज वज्राचार्यको सभापतित्वमा सञ्चालित उक्त कार्यक्रममा सोनिमा वज्राचार्यले स्वागत भाषण गर्नुभएको थियो। कार्यक्रम सुनयना शाक्यले सञ्चालन गर्नुभएको थियो।

गुम्बा व विहारयात बुद्धमूर्ति दान

ने.सं. ११३३ बछलागाः चतुर्दशी, बागवजार

वि.सं. २०६६ साल निसैं भगवान् बुद्धया मूर्ति दान याय्गु ज्या न्ह्याकाचवनादीम्ह गुलुपा रत्नया नामं म्हस्युम्ह जीवरत्न स्थापित उपासकं नोचे छचोलिङ्ग गुम्बा घ्चाङ्ग नुवाकोट व इच्छा बुद्ध विहार तनहुँ जुरारी त्रिशुली नदी नारायण घाटया लागि बुद्धमूर्ति दान यानादयूगु बुखँ प्राप्त जूगु दु।

प्राप्त बुखँ अनुसार दाता स्थापितया सदिच्छा कथं दुर्गम क्षत्रय् भगवान् बुद्धया मूर्ति स्थापना याय् मफयाच्वंगु थासय् बुद्ध मूर्ति दान यानाः इमित नं बुद्धप्रति श्रद्धा दय्छाय्गु मौका प्राप्त ज्वीमा धयागु खः।

थुकथं बुद्ध प्रतिमा दान याय्गु भवलय् थुगु बुद्ध प्रतिमाया ल्याः २८ गू थ्यंगु जुयाच्वन।

»»

धर्मकीर्ति विहारमा
आयोजित बाल बौद्ध
चित्रकला प्रतियोगितामा
लिटिल एन्जल्स स्कूलका
कक्षा-५, वर्ष-१० का
श्रीजा शाक्यले
सान्त्वना पुरस्कार प्राप्त
गर्न सफल चित्र

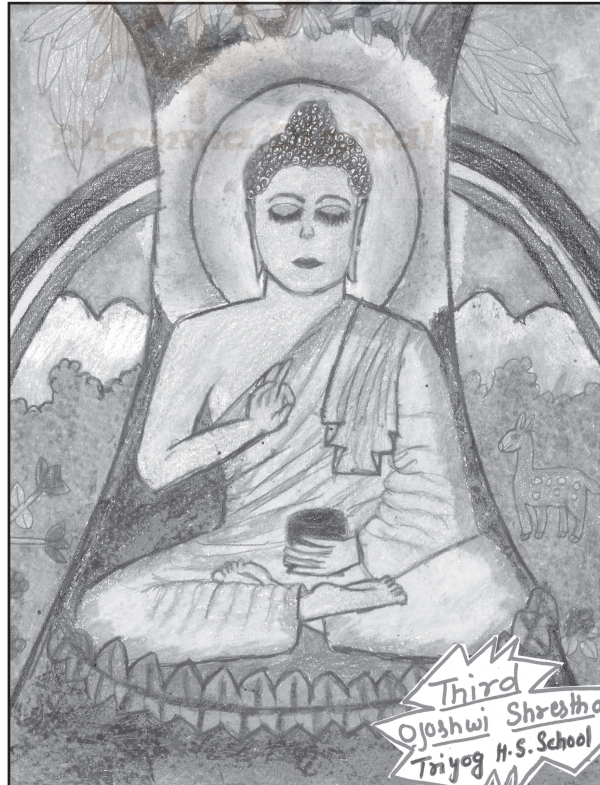

धर्मकीर्ति विहारमा
आयोजित
बाल बौद्ध चित्रकला
प्रतियोगितामा
त्रियोग उच्च मा.बि.का
कक्षा-७, वर्ष-१२ का
कृती श्रेष्ठले
सान्त्वना पुरस्कार प्राप्त
गर्न सफल चित्र
««

धर्मकीर्ति
विहारमा
आयोजित बाल
बौद्ध चित्रकला
प्रतियोगितामा
त्रियोग उच्च
मा.बि.का
कक्षा-६,
वर्ष-११ का
सोमिका
श्रेष्ठले द्वितिय
पुरस्कार प्राप्त
गर्न सफल
चित्र
»»

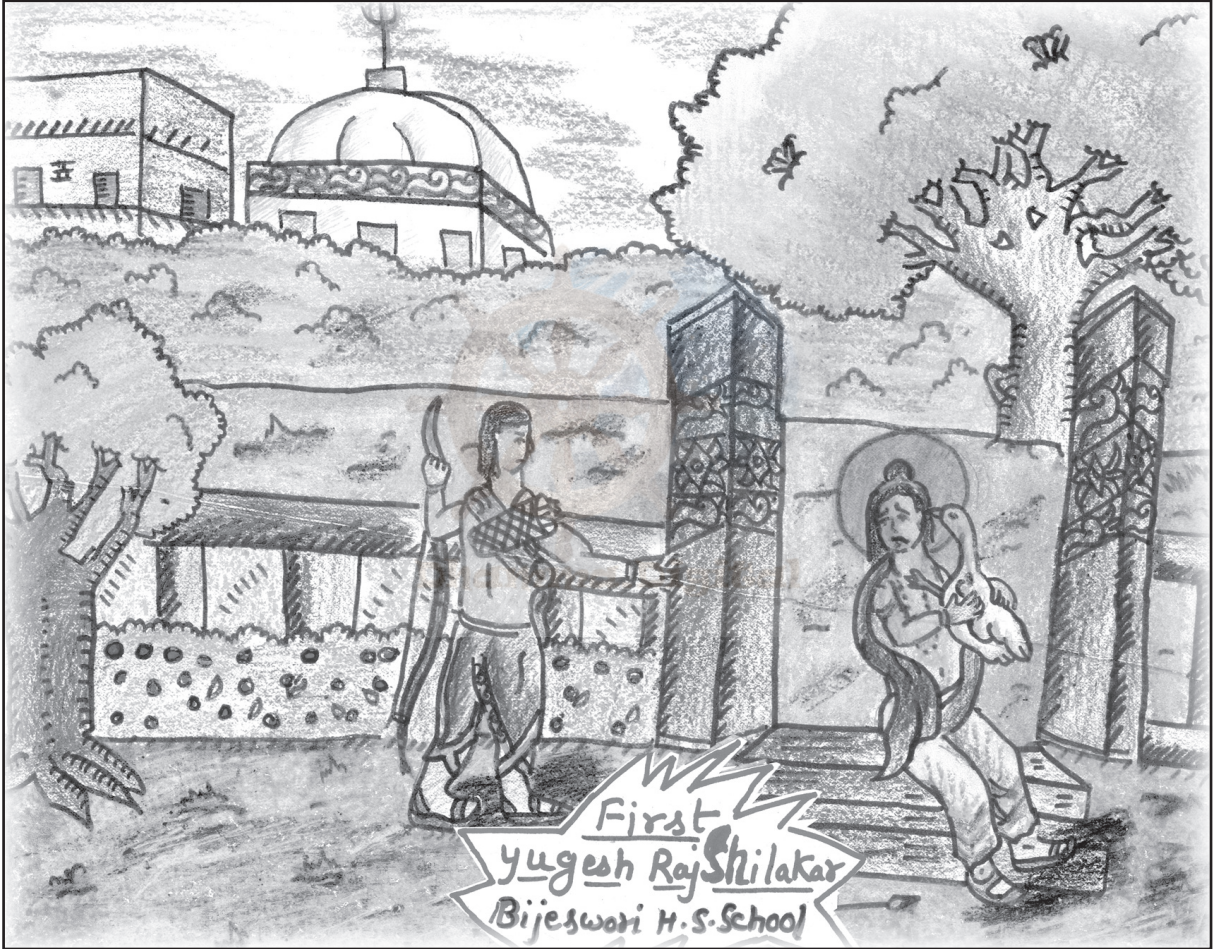

धर्मकीर्ति विहारमा आयोजित
बाल बौद्ध चित्रकला प्रतियो
गितामा
त्रियोग उच्च मा.बि.का कक्षा-७,
वर्ष-११ का
ओजश्वी श्रेष्ठले तृतीय पुरस्कार
प्राप्त गर्न सफल चित्र
»»

THE DHARMAKIRTI

A BUDDHIST MONTHLY

धर्मकीर्ति विहारमा आयोजित बाल बौद्ध चित्रकला प्रतियोगितामा बिजेश्वरी उच्च मा.बि.का कक्षा-७, वर्ष-१३ का युजेश राज शिलाकारले प्रथम पुरस्कार प्राप्त गर्न सफल चित्र

वर्ष-३१; अङ्क-३

बु.सं. २५५७, गुरु पुन्हि

विश्व शान्ति विहारमा २५५७ औं बुद्ध जयन्ती

विश्व शान्ति विहारमा प्रमुख भिक्षु ज्ञानपूर्णक महास्थविरको धर्मानुशासकत्व एवं कल्याण पुचःका अध्यक्ष वेद प्रसाद श्रेष्ठको अध्यक्षतामा गठित् २५५७ औं बुद्ध जयन्ती समारोह समितिको आयोजनामा सप्ताहव्यापी २५५७ औं बुद्ध जयन्ती समारोह सम्पन्न गरिएको समाचार छ ।

प्राप्त समाचार अनुसार सप्ताहव्यापी कार्यक्रम यसरी रहेको थियो-

- ज्येष्ठ ४ गते, विश्व शान्ति विहारका आवासिय भिक्षु एवं श्रामणेरहरूबाट नयाँ बानेश्वर क्षेत्रमा भिक्षाटन ।
- ज्येष्ठ १० गते, समारोह समितिका सदस्य प्रदीपराज शाक्यको संयोजकत्वमा बुद्ध जीवनी विषयक अन्तर मा.वि. स्तरिय बौद्ध चित्रकला प्रतियोगिता सम्पन्न । प्रतियोगितामा सहभागी सबै विद्यार्थीहरूलाई कल्प वृक्ष दान । साँभू ज्ञानमाला भजन र गिलान प्रत्यय पूजा ।
- ज्येष्ठ ११ गते, भिक्षु एवं श्रामणेरहरू, विभिन्न विद्यालयका शिक्षक एवं छात्रछात्राहरूले बौद्ध साँस्कृतिक बाजागाजाका साथ ज्ञानमाला भजन सहित नयाँ बानेश्वर क्षेत्रमा शान्ति पदयात्रा ।
- शान्ति पदयात्रा विश्व शान्ति विहारमा पुगी सभामा परिणत । भिक्षु बोधिज्ञानको प्रमुख आतिथ्यमा सञ्चालित उक्त कार्यक्रममा उहाँले नै धर्म देशना गर्नुभएको थियो ।
- चित्रकला प्रतियोगितामा विजयी विद्यार्थीहरूलाई पुरस्कार प्रदान । सहभागी विद्यार्थीहरूलाई सहभागिताको प्रमाणपत्र वितरण ।
- ज्येष्ठ १८ गते, समारोह समितिका सदस्य श्री प्रदीप शाक्यको संयोजकत्वमा आयोजित रक्तदान तथा नेत्रदान कार्यक्रममा ५९ जना उपासको पासिकाहरूबाट रक्तदान ।

फर्पिङ्ग्य बुद्ध पूजा

२०७० असार ३ गते, सोमवार

थुखुन्हु फर्पिङ्गस्थित जोगिनी मन्दिर परिसरय् भगवान् बुद्धया प्रतिमा पलिस्था यानातःथाय् धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजन खलः नं बुद्धपूजा ज्याभवः क्वचायकूगु दु । थुगु ज्याभवले श्रद्धेय दानवती गुरुमां प्रमुख मेपिं गुरुमांपिनि पाखें बुद्धपूजा, धर्मदेशना ज्याभवः न्ह्याकाविज्याःगु खः ।

मुक्कं ४५ म्ह श्रद्धालु उपासक उपासिकापिसं ब्वति काःगु थुगु ज्याभवले धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजनया सचिव प्रेमलक्ष्मी तुलाधरजुं आयव्यय विवरण थुकथं न्ह्यब्वयादीगु दु ।

आम्दानी - रु. १८१००/-

(ल्हापं)

खर्च :

बस - रु. १०,०००/-

खाना - (जलपान+भोजन) - रु. ८४५०/-

जम्मा खर्च - रु. १८४५०/-

मगाःगु ध्यवा रु. ३५०/-

चन्दा प्राप्त जूगु दु ।

मां-अबु मस्वइपिन्त जेल सजायँ

वेइजिङ्ग/चीनय् थः मां-अबुया वेवास्ता याइपिं काय् म्हेय्यापिन्त जेल सजायँ बीगु जूगु दु । चीनय् व्यस्त जीवनया कारणं मस्तय्सं ज्याथर्जिथिपिं मां-अबुयात वेवास्ता यायेगु अप्वया वनेवं उकियात व्यवस्थित यायेगु ल्याखँ न्हूगु नियमया व्यवस्था याःगु खः ।

न्हूगु नियमया व्यवस्था कथं उमेर गाये धुंकीपिं मस्तय्सं थ मां-अबुया उचित व्यवस्था व हेरचाह मयात धाःसा इमिसं जरिवाना व जेल सजायँ फयेमालीगु निश्चित जूगु दु । चीनया व्यस्त जीवन शैलीया कारणं ज्याथर्जिथिपिं मनूत याकःचा जीवन व निराशाजनक जीवन हनेमाःगु स्थिति वय्वं इमि मस्तय्त लक्षित यानाः चीन सरकारं न्हूगु कथंया नियम हःगु समाचार एजेन्सी विविसीं न्ह्यथंगु दु ।

मां-अबुयात छेंय् याकःचा त्वःताः दँय् छक्वः हे नापलाः मवनीपिं मस्तय्त थ्व सजायँ बीगु खँ धाःगु दु । तर उकिं अज्याःपिं मां-अबुयात दँय् ग्वःकः नापलाः वनेमाः धइगु खँ धाःसा किटान यानातःगु मदु ।

(साभार- 'सन्ध्या टाइम्स' २०७० असार १८ गते, मंगलवार)